

לא.

מכתב מליצה מרבנו לקבוץ כסף עבור הרה"ק רמ"נ נ"ע מטשערנאביל

אחד"ש כמשפט לאוהבי שמו תשנת]פך נפשי בשאלתי ובקשתי השטחה והפרושה לעורר רוח טהרה ונדיבה, להתנדב לבם הטהור למצוה רבה ועצומה להיות מתמכי אורייתא קדישא להאי גברא בוצינא קדישא חסידא ופרישא רכב ישראל ופרשיו איש אלקים קדוש יאמר לו, כק"ש מוה"ר מנחם נחום במוהרצ"ה י ש"י, הה"מ דק"ק טשערנאביל, אשר נגעה בו יד ה' זה כמה עידן ועידני, והיתה ההוצאה מרובה לאלפים. וגם עתה עוד מסובל ביסורין של אהבה, יחלימוהו ה' ויחייהו מיומים ויחדש כנשר נעוריו. ובגלל זה ידו הק' שלוחה אלינו במכתבו ע"י ציר אמונים, האי טהור גברא מוכ"ז ש"י, להיות לו לעזר ולסעד ולתמכו בימין צדקם.

וע"כ באתי למלאות דבריו הק' בוצא, למלאות ידם לה' ביד מלאה ורחבה מנה כפולה ומכופלת, כי מעלין בקדש. וגדולה צדקה זו לקרב גאולתנו ופדות נפשנו. ועליו דומי' תהלה, וע"כ באתי בקצרה, ומובטחני ברוב חסדיהם הנאמנים שישמעו לדברי אלה, ויהיו לרצון אמרי פי.

ובגלל זה יברכם ה' בכפליים, והי' מעשה הצדקה שלום וחיים עד העולם בכפליים. כנפש או"נ דו"ש.

שניאור זלמן במוהר"ב זצלה"ה.

נדפס בס' בית דבי דף ס"ד.

תאריך מכתב זה לא נחבר, עכ"פ הוא לפני י"א חשון תקנ"ח — יום פטירת הרמ"נ. ר' מנחם נחום מטשערנאביל היה כל ימיו עני מרודה ומסובל ביסורים. כספרו מאור עינים, פרשת נשא, הוא מעיד על עצמו, "אין חכם כבעל הנסיון, שכמה פעמים היו לי יסורים גדולים...". בצעירותו עסק במלמדות, וגם בשנתמנה למגיד בקהילת טשערנאביל היתה פרנסתו דחוקה. כנפסק "חברה משניות" דק"ק טשערנאביל נמצא כתוב: "הרב המגיד מו"ה מנחם נחום נתן ס' חסידים, וכשיתן א' רוב"כ יחיו לו ספר הנ"ל". (מובא בחוברת "ר' נחום מטשערנאביל", הרמי גוטמן, לודז תרפ"ד).

(1) בן מורנו הרב צבי הירש.

לב.

תשובת רבנו להרה"ג ר' אליעזר כ"ץ ז"ל

(בענין מצות כבוד אב ושנוי נוסח התפלה)

אין קץ לשלום למרבה המשרה, היה הרב המאור הגדול המפורסם כבוד מוהר"ר אליעזר כ"ץ נ"י וזרח רובו שלום עד בלי ירח וכאל"ש.

אחד"ש כמשפט האמור למעלה למשכיל, באתי בתפלה קצרה, אל יחד בעיני כבודו שלא הארכתי שיה להשיב מפני הכבוד על כל פרטי שאלותיו ופלפוליו הרבים ועצומים, כי ה' יודע ועד שאין הזמן גרמא לי להרים ידי בעטי בכתב ולשון מדברת גדולות באריכת המענה דבר דבור על אופניו כראוי לפי כבוד מעכ"ת. ואולי יהי' לרצון לפני ה' להתראות פנים בהיותי במדינת פולין לפרקים, שם נשתעה יחד, אך אחת היא, ע"כ אמרתי לגלות און מעכ"ת אשר אני אחזה לי ומובן לי

ממכתבו שרש נקודת אמיתית לבבו הנאמן באהבת השלום, רמזרעא ראהרן קאתי אוהב שלום ודורף שלום, ועיניו ישר יחו ועפעפיו יבחנו בני אדם המתנגדים על המנין שבמחנהו הטהור, להפך בזכות אבות המוחים בבניהם לילך למנין, מפני שינוי הנוסחאות שמשנים במנין שלא כדת לפ"ר מעכ"ת, וע"כ גם האבות מתכונים לשם שמים לפי דעת מעכ"ת.

ואהבה רבה זו קלקלה השורה אשר נטתה ימינו ונרחק מאד בלשון התוספות דיבמות (ר"ו, ר"ה שכן י) וכתב על תשובת מהר"ק² שהוא נגד משמעות הגמרא והפוסקים, ונהפוך הוא, כמבואר בחידושי רשב"א ביבמות שם בשם ר"ח, ואדרבה כן הוא משמעות הגמרא פ"ק דקידושין (לא); איזהו כיבוד מאכילו כו', וכן הוא לשון כל הפוסקים, ובשו"ע יו"ד סי' ר"מ סעיף ד' איזהו כו', ואיזהו משמע זהו דוקא, וכן הוא בהרי"א בירושלמי שם (ה"ז) רהני ה' רברים, מאכילו כו'³, הם במנין מכוון ומדוקרק כנגד ה' רברים שהאב זוכה לכן כו'⁴, וההיא דזרק ארנקי לים תירץ מהר"ק בטוב טעם, דשאני התם שהאב זרק ארנקי שלו ואין לכן למנעו בחזק יד ולהכלימו, ותרע, שיש אוסרים אפילו בארנקי של בן⁵, אע"ג דקיי"ל כמאן דאמר משל אב, וע"כ מהאי טעמא דאמרן, ויש בזה עור לדבר הרבה ליישב המקומות הנדלים סותרים לכאורה, אך אין דברי ר"ח בתוספות ורשב"א, וכ"כ ג"כ בשיטה מקובצת ספ"ב רב"מ בשם רמב"ן ורשב"א, צריכין חיווק ממני ח"ו.

אך מפני שמעכ"ת כוונתו רצויה למצוה רבה, הבאת שלום, אף ידי תכון עמו לצוות ולהזהיר על המנין המתפללים שלא ישנו סדר התפלה מב"ש עד אחר שמו"ע, באם שישמעו לו אנשי עירו לכ' מעכ"ת להיות בשלום ובמישור עם המנין באמת לאמתו, ולא לעורר עור מרנים ח"ו עם בניהם החפצים לילך למנין, והשיב מעכ"ת לב אבות, על בנים, וה' יגמור בערו וחפץ ה' בירו יצלה, כדרכו אשר בדרך ברכת כהנים וישם לך שלום, ע"כ עליו מוטל לגמור בכי טוב, וה' יהי בעזרו.

ברם כגון רא צריכין למודעי שמן הדין אין שום איסור בשינוי נוסחאות מפני המחלוקת ושינוי המנהג שבמשנה וגמרא, כמבואר הטעם בזה בתשובת רשר"ם חלק או"ח (סי' ל"ה), אך אעפ"כ למען השלום אני אעשה זאת לפני ולפנים משורת הדין, באם שיעשה מעכ"ת ויפעול אצל אנשי עירו כנ"ל, כי גדול השלום, וה' ישים ביניכם אהבה ואחוה שלום ודעות ויברך את עמו בשלום.

כ"ד או"ח דר"ש מלו"נ.

שניאור זלמן בלאאמ"ו ברוך ולה"ה.

נדפס: (א) כס' מאה שערים דף ד, ב) כס' גנוי נסתרות, אור רב כ"ו, ג) כס' משנת יואל אגדת ה', כמשנת יואל משער כי תשובה זו נכתבה כשנות תקמ"ח תקנ"ה, שם מאריך הוא בבירור ענין שנוי הנוסחאות.

- (1) זה לשון התוספות: „ונראה לר"י וכן פירש רכנו חננאל... דמה לכיבוד אב שכן הכשר מצוה, כשמחמר ומטמא ומניח מלהחזיר אבדה כדי להביא גזולות לאכיו, כשעת דחית הלאו אין מאכילו ומלכישו, אבל בעלמא דעכ"ז גוף המצוה וכו', — הרי שמצות כיבוד אב היא, רק להאכילו ולהלכישו, אבל סתם במילוי רצון האב אינו מקיים מצות כיבוד אב, וכמו שיבואר להלן בדברי רבנו. (2) שורש קס"ו, מובא ברמ"א יו"ד סו"ס ר"מ: וכן אם האב מוחה בכן לישא איזו אשה שיחפץ א"צ לשמוע אל האב. (3) מאכיל (1) ומשקה (3) מלכיש (4) מנעיל (5) מנהיג. (4) בנוי (2) בכח (3) כעושר (4) ובחכמה (5) ובשנים. (5) שו"ע שם סעיף ח'.

לג.

אג"ק מאדמו"ר כהנא קדישא נ"ע מ'ש' תקנ"ב

לישרים נאווה תהלה, עם סגולה, מנורת זהב כולה, המופלאים מפו מסולאים.
לב כהנא חשוקי חמד, נגידים ונדיבים הוותיקין ואנשי מעשה דמדינות רוסיא
וסמיכותיהן בפלאניא.

אחד"ש, אהבת נפשי נועם עליהם תדרשי, מול [ה]אלקים יחוננם ויברכם, יאיר
פניו אתם. באהבתם אהגה תמיד לבי בוער באש האהבה, העטופים והקשורים
בנפשותם, ע"כ המו מעי עליהם ועל זרעם לברכה ארוכה מארץ חיים סלה. ושמועה
טובה תדשו! עצם היום הזה לבשר שלום, וגדול כבוד ד' בישועתו, ויעזרנו חסד ורחמים,
חסד ד' מלאה הארץ, ולמען תספרו כי זה אלקים אלקינו ינהגנו עלמות בעיר אלקים
יכוננה [עליון] עד עולם סלה.

ופתחי פי ידבר שלום לי ת"ל עם כל מרבית ביתי ונכדי המופלא, וכל סיעת
מרחמי ואוהבי אשר קרבת אלקים יחפצו, יראי ד' הללו את שם ד' שלום, ובפרט
אהובי חמדת לבבי [הרבני] המופלא הוותיק [כבוד] מ' משה בהרב נ"ע, שלום
הכל שלום.

וזה לכם הבשורה משלום ביאת משולחנו מאשתקד, ה"ה ידידי הרב המופלא
הוותיק מו"ה יואל נ"י, ומשולחנו דהאי שתא, ה"ה ידיד ד' מו"ה מאיר ביחשונו
נ"י. כל כספם במשקלם הובא לפני ד' בארצות החיים בשלימות עד פ"א. וכל הארץ
האירה מכבודם מבשורת שלומם. חדאי נפשאי חדות ד'. [ישמח] ישראל עושה חיל,
אשריכם אשר בכם בחר א"ל ד', ומשמים השליך ד' תפארת מצוה זו לידם, והי'
חלקם בחיים, רב לכם בני א"ל חי. והנה הגיענו כל המכתבים מפרטות וכללות
יחידים מכא"א מכל מקומות מושבותיהם באו אלינו, ואת הכל ראתה עיננו. והי'
לזכרון לפני ד' תמיד צדקתם, בתוך לבי אמונתם ותשועתם נפלאות אהבתם. הנה
שפתי לא אכלא יומם ולילה, אם זכרתים על יצועי באשמורות, אהגה [תמיד] בם,
[גם] אבוא בגבורות, וימלא פי תהלות [נפשם]. נפשי אברך בחיי למען ישיכילו
ויתרוממו והיו דק למעלה, עד כי יבוא שילה.

והנה אהובי אחי ורעי, שמתי עיני ולבי לכל דבדיהם, והתבוננתי על תוכן
נקודת לבכם, להמליך עם קוני להשיכם דיבור דבור על אופניו, ושימצאו מרגוע
לנפשם יונעם, וברוב שרעפי בקדבי, שתי בד' מחסי ומבטחי. והיו הדברים האלה
שאני כותב אליהם ללמד על הכלל כולו יצא, ויש בכלל מה שבפרט דבר הלמד
מענינו, וכשיתבוננו בכל דיבור ואמירה בלבבו ישמע ושב ורפא לו, כשיתקשר
באהבה המסותרת בסתר המדרגה כל חד לפום שיעורא דילי, ועיני אל ד' ויאיר
להם את אשר יעשון וחי בהם. וחקותים על לוח לבי להעתיר להם שלא ימנעו טוב
להולכים בתמים, ורוח נכון יחודש בקרבם.

והנה לבאר לכל א' מכל פרטי עצות (מצות) תקצור היריעה, ומה גם כי בעז"ה
הלא עמכם כבוד רב חביבי וחמדת לבבי הרב הגדול קדוש ה' מכוון [הר"ה] זה
סיני כבוד ק"ש מהור"ר שניאור זלמן נ"י פלא יועץ, ומי בעל דברים יגש אליו,
והוא יראהו את מבוא העיר ואת כל הדרך דרך ה', אליו תשמעו. ומכללות (ובכללות)
לא מנעתי [א"ע] מלכתוב להם כאשר חלו פני כולם בפה (בלב) אחד וזכרתי ברית
לכחירי, ואמונתי וחסדי עמם לספר מציון שם ד'.

ולא רציתי לילך בגדולות ונפלאות גלות עמוקות, כי מעולם לא נסיתי באלה [הדברים]. והדרם צלח רכב על דבר אמת [נקודת לבבי את אשר גלוי וידוע ותוכו דצוף אהבת ה' וקרוב הדבר מאד פיהם ובלבבם לעשות. ומובטחני בה' יאיר נרם, ויגעיתם] ומצאתם כאשר יחפשו חפש מחופש, מה שנדבר בשבת נחמו העבר עם [ה]חברים [ה]מקשיבים.

דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה ליכנס לא"י וכי לאכול וכו' אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואינן מתקיימות אלא בא"י וכו'... (המאמר בשלימותו נדפס בסוף פר' הארץ) ¹.

...ועתה בין יבינו את אשר לפנינו, ועין בעין יראו ישרים ואזן תבחן מלין, וכשישימו לבם יאירו דברינו אלה אליהם. ידי פרושות השמים [מאור] לפני מלך חיים ויאירו וישכילו כוזה הרקיע, ומים רבים לא יוכלו לכבות כידודי אש האהבה ולפידי להבה, והתפלל עליהם בכל עת תמיד עיני אל ה' שישאו ברכה מאת ה' ויתרומם קרנם ומזלם וישמור ה' את נפשם ומאדם ויסך ה' בעדם ובעד כל אשר להם מסביב, עד כי ישובב נתיבות לשבת בטח בדד עין יעקב.

דברי או"צ ודש"ת מלב ונפש [חפיצה] ומעתיר בעדם.

אברהם בל"א מהור"ר אלכסנדר כ"ץ ז"ל.

נדפס כמעט בשלימות בס' חיבת הארץ דף ס"ה. חלקו הראשון של המכתב נדפס בהשמות בלקיטי אמרים ח"ב מכתב ל"ה [מכת"י שהי' אצל הגאון בעל דרכי תשובה] חלקו השני ("דרש ר' שמלאי") עד סופו נדפס בסו"ס פרי הארץ. הקטע אודות רכנו הובא בס' בית רבי פרק ט'. המוסגר במדובעים נוסף באתר המקורות, ובעגולים — חלופי גירסאות.

תאריך המכתב הוא שנת תקנ"ב, כנדפס בלקיטי אמרים. (בחיבת הארץ נדפס תקנ"א, וזו ט"ס, כמו שמות שם מסדר האגרות ומתכנו).

(1) ע"י לעיל ס"י כ"ו ובהערותי שם. (2) כ"קובץ ריא"א" כת"י מוכחות כאן ההשמות שנשמטו בס' פרי הארץ ע"י צנזור : א) כל העולמות כולם, והעיקר הם ישראל כמאמר רז"ל בשביל ישראל שנקראו ראשית" והנה כללות ישראל, ב) גמור כמו "המלשינים" והאפיקורסים ידמו לשאול "וביקש שיאבדו במהרה מן העולם" שלא יצטרך, ג) נקרא בחינת עבד "ולא בחינת בן למעלה מזמניות כי משם אין שכחה כלל" וזהו שצעקה, (ההשמות הידגשו).

לד.

אגה"ק מאה"ק מאדמו"ר כהנא קדישא נ"ע מש' תקנ"ג

שלומים רבים לרבים וכן שלמים, הנאהבים והנעימים, רחמי דנפשי ולבאי, הוותיקין ואנשי מעשה דמדינות רוסיא וסמיכותיהן בפולאניא.

אחד"ש בקריאה של חבה, קורא אני עליהם יחדיו יעמדו על הברכה והשלום. פתח פי ידבר שלום לי הארץ כי נעמה, והרדים עלי' היכל ד' המה, ורב שלומם ת"ל ושלום ביתי, וביחוד נכדי המופלא האברך י. וביום חתונתו וביום שמחת לבי הייתי מזכירם לטובה ולברכה דאדם עדיפא מנייהו בהזכרה, ושם כולם (יהי') נזכרים בזכיר"ה אחת, אחת שאלתי מאת ד' יברכם, ורב שלום אהובי ידי"נ הרב המופלא מו"ה משה נ"י בהרב נ"ע.

גם יתבשרו משלום ביאת המשולחים בצוותא בסימא, הרבנים המופלגים נ"י, עם כל הנלווים אליהם, עם כל תרומות הכסף, ומסורת היא בידנו משלוחי צבורי

כל הנדרים ונדרות איש מאת מכרו, כמבואר בקבלות. אך בעזה"ר היוקר עלה שלישים על כולו יותר מדאשתקד. ומצפים אנחנו לישועת ד' [בדחמין] בפסח על התבואה. כי הסתיו עבר בגשם רצון ברבה ונרבה, וחכינו לד' המסתיר וגניז בטובה, אהובי אחי, מה אהבתי אתכם, כל היום היא שיחתי, ימלא ד' כל משאלותיכם. ולי מה יקרו מאוד דעיהם, לאל מה עצמו מעשיהם, אספרם מחול ירבון, ידויוון מדשן ביתם. בשנת בצורת לא נדאג, ולא נמיש מעשות פרי ותפלה על כל אשר דרשוני וחיו. מה יפה זכותם, אף ארש"ם רעננה, וכל דבר מכתב"ם נחתת"י ואברכם לד'. הנה משאלותם צדורות ושמורות בלבי על כל דברי האגרת ודודשי דשימות בפנסק צופה הייתי ולבי ראה הרבה, והיו על לבי לזכרון לפני ד' תמיד. וזו שכרם הרבה מרובה מדה טובה לאלפי רבבה, [כיד"א].²

והנה אשתקד האדכתי מענה אוהב שחרם מוסר בתורה שבכתב.³ והן עתה קצרתי בתוכחת מגולה מאהכה מסותרת. ואמדתי הסתר אסתיר למען יהי' כעיניהם כחדשים. כי בבוא דברינו אלה כפעם בפעם הדברים עתיקין, וקשה עתיקא וכו' (יומא כ"ט), כמאמר דז"ל בירושלמי (סוף ברכות) אם ראית שנתיישנו ד"ת בלבך וכו'.⁴ כי הלא בעזה"י אתם עס[ן]ם רב רחמיאי קדוש ה' המפורסם מהר' שניאור זלמן נ"י, אשר עיניכם רואות את מורכם, משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיו חשבע הארץ, ופיו מפיך מדגליות. מה גם שמלא העולם מספרים [קדושים] חדשים גם ישנים בדוב דברים העומדים ברומו של עולם, וקא מצווחין כולי יומא הוי כל צמא לכו. אין זה כי אם מחמת שנתיישן מאד בעיניהם אור התורה.

[ו]הנה חובת הלבבות סתרי התורה שאין מגליון אלא ראשי פרקים לחכם ומבין בדעת להפוך בה ולהפוך בכל עת שפכו לפניו ית' לבבכם, ולבקרים מתחדשים דבה אמונתו. ואם לא בהאי דרגא קאים, עבים סתרו, ומה יתרון לבעליו כ"א דאות עיניו וכו'. וכל זמן שמזקין תש כח אמונתו ויראתו. והתורה קא מצווחת והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווח היום על לבבך וגו', שיהיו בכל יום כחדשים בעיני לבבו. וזהו עיקר קבלת עול מלכות שמים שלמה, לחדש בכל יום תמיד את הישן כאלו היום נתנה. ידע אינש בנפשי' שעה ראשונה שנתקרב לעבודת הבורא בתבערה מפני אור החרש שהאידו עיניו ולבבו באור האמת, ככה יעשהו חדש כל הימים. ואין כל חדש כ"א לחדש כליותיו ועיני לבבו בדברים עתיקין, ובהתחדש הישן, חדש תוציא. וזהו דדז"ל (אבות פ"ב) הוי זהיר בגחלתן שלא תכוה, כי אחר כבוי האור לא גשאר כ"א טבע החושך יכסה אור ועיניו כבדו מזוקן ועמדו מלדאות עד אשר לא יראה איש את אחיו.

ואבא בקיצור נמרץ לעורר ולחזק את האחדות, אשר דאיתי שרבים מעמנו מבקשים בצמא לשתות מהדברים האלה, הנאמר ונשנית באגרותיהם. והגם שהי' קשה בעיני לכתוב מטעם הג"ל, אעפ"כ מפני אל תמנע טוב כו' כמבואר בסבא' טוב כו'.

ואשלש דברי, כי הנה מבואר כמה פעמים בזה הקדוש (נשא קכ"ד דע"א) בכל פקודא אית כללא רכל פקודין, ובן בכל אות מתה"ק נכללין כל אותיות התורה. וזהו ידוע ששרשי החיות של כלל ישראל הן המה מאותיות התורה, החיות ממלא כללות ישראל, וחיותיהם מתנוצצים זה בזה, ואפשר שזה פידוש (שבועות לט.) כל ישראל ערבין זה בזה, פי' שמעורבים אורותיהם, וחיותיהם איש באחיו, ומחמת זה מצווים ועומדים במצות ואהבת לרעך כמוך ממש. וזה פי' (תהלים ר) רבים

אומרים מי ידאנו טוב, שיהי' כל אחד טוב רואי לראות חיותו וטובו ואורו הנכלל וגנוז בחבירו, וזה א"א להיות כ"א ע"י נסה עלינו אור פניך ה', פי' אור פנימית ה' המהות כל היות ולית אתר פנוי מני', ועי"ז יכול לראות ולקבל כל טוב, ע"י התגלות מרת חבירו הצפון ונכלל וגנוז בתוכו אור חיותו של עצמו. וזהו ידוע שא"א להיות שום מחשבה בעולם מאיזו מדה שתהי', אם לא ע"י אותיות, נמצא הכסיל ההולך במכת החושך מחמת הקנאה והתאוה והכבוד, היפך מרת האהבה והיראה וכו', א"א לו לראות אותיות אור חיותו בחבירו, ומחמת הקנאה וכו' כנ"ל מכבה בעצמו אור חיותו הנכלל בחבירו, ומסלף דרכו ואור נתיבתו שמוזה יוכל להתחדש דברים עתיקין אצלו ממש כאלו היום נתנה לו, וזהו פי' במכת החושך לא דאו איש את אחיו, פי' האותיות שבאחיו, מחמת שלא קמו [איש מ]תחתיו שלשת הימים [הנז']. אבל לכל בני ישראל ה' אור במושבותם, בכל מקומות אורות חיותם, ומה גם שנתחדשו כנשר נעוריהם בכל מושבות ה'.

כללא דמילתא, הסתכלות פחיתות חבירו הם אותיות של עצמו שבחבירו המתנוצצים אליו, וראות אור החיות שלו שבחבירו אינו יכול לראות מחמת גלות החושך והעידרון, ואם גאל יגאל עיניו יראו ועפעפיו יישירו נגדו, וליהודים היתה אורה, וכן תהיה לנו ולכל ישראל, אכ"ר.

דברי הדורש ש"ת ומעטיר בעדם.

נאום אברהם בלא"א מוהר"ר אלכסנדר כ"ץ זללה"ה.

נדפס בשלימות בס' חובת הארץ דף ס"ח. ההתחלה והסיום נדפסו בס' לקוטי אמרים ח"ב מכתב ל"ו (מכתב יד שהי' אצל הדרכי תשובה ו"ל). האמצע נדפס בסוף ספר פרי הארץ. המוסגר נוסף באחד המקורות או חלופי גידסאות.

(1) נכדו של הרא"ק מוזכר גם במכתב הקודם. כס' תולדות חכמי ירושלים (צד 73) כתב כי הרא"ק לא זכה להבנות בבנים. כהערות שבסוף הספר מכאן מס' אהלי שם (צד 159) כי הרב דוב זוסמאן לעזין מצערינקא הוא נכדו של הרה"ג ר"א מקאליסק, והוא משער שאולי נולדו לו בנים מאשתו השניה (אלמנת רש"י מוילנא — ראה הערותי לסי' צ"ד). כל זה אינו נכון, כמפורש כאן. (את אשתו השניה נשא בהיותו למעלה מבן ששים).

הרא"ק כותב בסוף מכתבו אל ר"ן מברסלב משי' תק"ס לערך [נד' בס' חיי מוהר"ן דף ל"ג ב']. „נכדי האבדך מוה' ישראל אליעזר שיחי' דורש שלומם בלב ונפש ומתאיה לתפלתו". בלקוטי אמרים ח"ב במכתב י"א (משנת תקמ"ו) חתומים כ"ב מראשי החסידים בסברא, וכתובם „אלכסנדר חברי מ' אברהם כ"ץ שיחי'". יש לשער כי זהו בנו של הרא"ק. ראי' לכך כי הוא נקרא אלכסנדר על שם סבו, וגם הוזכרת את אביו כתואר „הרב" — תואר שרק הוא ור' משה בן הרמ"מ מוויטבסק משתמשים בו לגבי אבותיהם. אם נכונה השערתנו זאת, נוכל להניח כי נפטר בקרוב לזמן כתיבת המכתב הזה, כי כמכתבי ר' אברהם מקאליסק מן השנים הבאות (תקנ"א) בלקוטי אמרים ותקנ"ב-תקנ"ג בספרנו) אינו מוזכר אלא את נכדו. אולי נפטר כמנפוט שהיו אז בא"י, כמוזכר באגרות הקודמות (ואולי חזר לחו"ל?).

(2) עד כאן נדפס בלקוטי אמרים, ומכאן ועד סוף האגרת — בפרי הארץ.

(3) כונתו למאמר „דורש ר' שמלאי" שנדפס בסוף פרי הארץ והושמט מן האגרת הקודמת בספרנו. (4) ז"ל הירושלמי: אמר רבי יוסי בר בון: אם נתיישנו דברי תורה בלבך אל תבוזה עליה. מה טעמא — אל תבוז כי זקנה אמך (משלי כ"ג).

(5) ע"י לעיל סי' כ"ט הערה 3. (6) אל תמנע טוב מבעליך להיות לאל ידך לעשות. — (משלי ג'). (7) כונתו „להוא סכא" שבזהר סי' משפטים. שם כדף צ"ח ע"א מבואר תומך ענין מניעת תורה. (8) מכאן ואילך נדפס בלקוטי אמרים.

לה.

מתוך אגרת הר"א מקאליוסק

. ואודיע נא את דברי אתכם בפסוק (שמות יח) כי יהי' להם דבר בא אלי וכו'.
כלו מקשה, "באו" מבעי ליה, וכן "ושפטתים" "והודעתים" מבעי ליה, כולם לשון
רבים. אבל הם ז"ל אמרו (רש"י שם) הדבר בא אלי, והענין הוא כך, כי הגה בעצת
יתרו נאמר אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונאי בצע, ופי' רש"י ז"ל הצורך לכל
אלו המעלות, ובאנשי אמת דחק לפרש. אבל שדש דבר, בלא הוא כי לא יעשה ה'
אלקים דבר כ"א גלה סודו אל עבדיו, שכל המעשיות עוברים בעמק הבכא דרך איזה
צדיק שיש לו בו התקשרות ע"ד (ת"ז תקון ה') מים התחתונים בוכים גם אנן בעינן
למהוי קדם מלכא, יען תתאה גבר, ומשם יפרדו. לכן מקדים ברחמים דרך אותו
צדיק להתברר אל האמת לשוב אל האחדות, וזהו תקונו. כמאחז"ל (יומא עה) שהמן
היה מברר עבד של מי הוא, וכן בן ט' לדאשון וכן ז' לאחרון, וכמוהו רבים, להגיע
הדבר לשרשו, והמן בזכות משה, שנתברר על ידו, וזהו שהשיב משה ליתרו "כי יבא
אלי העם לדרוש אלקים", פי' כי אם ליראה, שאינם צריכים למשפטים רבים מפני
שכי יהי' להם דבר הדבר בא אלי, וממילא מתברר, ועי"ז "ושפטתי" "והודעתי",
ואיני צדיק לשפוט אותם ולהודיע אותם כי ממילא נשפט וידוע, ובכל זאת אמר
יתרו כבוד ממך הדבר וכו', לכן הצורך גדול שיהיו אנשי אמת, כי כל שהוא איש
אמת טפי עדיף, על ידו מתברר האמת והאחדות, וזהו ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם, פי' לפני ולפנים אל הבירור והאחדות. כי בלא"ה קשה להולמו, אחד זכאי
ואחד חייב, משא"כ בהתברר על השרש כולם שוים לטובה, ולכן נצטוינו על הפשרה,
והם דברי המדרש לפסוק ואלה המשפטים, "הה"ד ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת
מישרים", שהיא הפשרה, אפילו משה הוצרך לשדי אלפים מאות ועשיריות, וכן בדוד
עושה משפט וצדקה ארז"ל (סנהדרין ו) משפט לזה וצדקה לזה, ומי כמוהו מורה.

לא כתבתי כל זה רק למען דעת דור דורשיו את כל הכבודה אשר עליהם, ולא
לתורה צריך, שכל שחכמתו מרובין כו' (אבות ספ"ג), כמאמר החכמה מאין תמצא
(איוב כח), התגלות מעט, וצריך להתבונן בעצמו לשוב אליו לבו לדעת את ה' בכל
דרכיו, ואם אין בינה דעת מנין וחכמת מה להם, העתירו נא אל ה' תפלת הבינונו,
וגם אני כפיכם לאל להעתיר בעדם, כי הגה ספרים רבים ונכבדים שנתגלו טעמי
תורה ויראה כטעם מן שנתהפך לכל טעמים שבועולם, הן כל אלה ידעתם וגם שמעתם,
וגם הגה נדרש מדרש חכמים ומלכם בראשם, הוא כבוד רב אחאי המפורסס האלקי
כח"ו שניאור זלמן ש"י, הגה דברו אתם תמיד, ודאי נכון הדבר מעם האלקים שלא
לכתוב שום דבור תורה אפילו את אחת, פן תרבה עליהם, כי רבו כמו רבו, חי ה',
אשר עמדת לפני כבוד אדמו"ר? וצוק"ל היה מספיק לי כל דבור לזמן כביר, וכאז
כן עתה באלו היום נאמר, אבל כתבתי כל הנזכר להורות להם דרך צדיקים ילכו בה
לשוב להם.

וגם כבוד הרב רחמימאי הנז"ל, ידיד ה' ישכון לבטח עליו, חופף עליו כל היום חבילי
טורד"ן מן בני אנשא נצבים עליו מן בקר עד ערב, ויתקבצו אליו כל איש מצוק ומר
נפש ואשר לו נושה, שואלין ודורשין מאתו כאשר ישאל איש כו' ³ בכל דבר קטון
וגדול, והלא גם באורים אינם גשאלים אלא למלך, גם בנביאים גם בחלומות, לא
כאלה חלק יעקב להטריח בדברים קטנים, ורבנן קשישאי לא עבדי הכי אפי' בצרכי

רבים. בגמרא תענית (כג:) מעשה גבי חנן הנחבא הוי משדרי רבנן ינוקי דבי דב וכו' ¹, עוד שם (כד:) אצל רב יהודא דבעו רבנן מרב כהנא שמעיה דנעשיה דליפוק לשוקא ונחזי מאי דאיכא בעלמא. ולא היו מודיעים בעצמם כי היכי דלא ליטרידיה. והרי אין עושין מצוות חבילות (בר' מט.) שלא יתבטלו ברובם. כ"ש חבילי טרדין. גם בימי אדמו"ר זצוק"ל לא ראיתי נוהגן כן. באו אליו אנשים בלא שמוש כניסה ויציאה. ואם קדמו וכנסו לאיזה דבר גדול, ממילא מפסיקין לתפלה. ובכל זאת היו נוהרים איך ומה לאמרו. למען לא תכבד עליו. וכל המעשיות שמשפריס, מפני שנתקבצו יחד דרך ספור, הנדמה בעיניהם שהי' תמידין כפעם בפעם. אנכי היודע ועד שלא הי' כ"א באקראי פעם בשנה או בשמיטה ולא מעשה בכל יום. כי לא נביא היום יקרא רואה מה למעלה מה למטה בטרדות עניני שונים מכלה ימים ומבלה זמנים. הי' תורה והי' יראה. ממה נפשך מי זה האיש ירא הי' שומע בקול עבדו אשר הלך אליו. אם לדבר יראה הלך נוגה לו. ואם לדבר הרשות, שהי' לו לבטות בהי' ולא בטח ויראת שדי יעזוב. המעולה לכל כי באוריתא מתנהג עלמא. ותכלית תורה תשובה. הרי שבתשובה ויראה מתנהג העולם, והכל בידי יראת שמים.

ועתה בני שמור דגלך כאשר תלך אל בית כבוד הרב חביבי הנז"ל שיי' וקרוב לשמוע דברי אלקים חיים ויראת שמים, גם אנכי חלילה לי מחדול להתפלל אל הי' להטות לכבם אליו כ"א ליראה. ותדעו להזהר עוד ויכלתם עמוד. גם אתם גם מורס בראשם, ששון ושמחה ישיגו ארחות חיים, כיר"א.

נדפס בסוף ספר פרי הארץ (קאפוסט תקע"ה, זיטאמיר תר"ט. בדפוס ורשא תרל"ט חסד מכתב זה).

בבית רבי דף ט"ו חושב אגרת זו לחלק מן האגרות הקודמת משנת תקנ"ג. ומשמע שם שמקומו אחרי הקטע המתחיל "והנה אשתקד", כנראה לפני הפסקא "ואבוא בקיצור" (ואולי מקומו לפני הקטע "והנה אשתקד" ²). הקשר בין הקטע שלפניו למכתב הקודם יש לו סמך, כי כאן התורה היא על פרשת יתרו והמדרש מתחילת פ' משפטים, ובמכתב הקודם מוזכר ה"סבא" דמשפטים.

- (1) ושפטתי בין איש ובין דעהו והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו.
- (2) ר' דוב בער — המגיד ממעזריטש. ועי' לקמן בס"י נ"ט. (3) כאשר ישאל איש בדבר האלקים. (4) כי הוה מצטריך עלמא למיטרא הו משדרי רבנן ינוקי דבי רב לגביה ונקטי ליה בשיפולי גלימיה ואמרו ליה: אבא אבא הב לן מיטרא.

אגרת הקודש מהרב כהנא קדישא נ"ע

אהובי אחי ורעי אשר כנפשי ראו מה חיבתכם לפני, ושמתי אני את פני על כל דרכיהם ועקבותיהם על משכנות הרועים, הן על כפים חקותי כל פרטיהם ועניניהם חרשים גם ישנים צפנתי, וכולם רשומים אצלי בשמותם לתולדותם, וכי יהיה להם דבר בא אלי, חלילה לי מחדול להתפלל, והיו לזכרון תמיד.

גם עתה חשבתי לטובה שלא לכתוב עוד פרטי הקבלות כתי' ממש, כי נלאיתי נשוא ככה לעיכובא וביטול תורה ותפלה. גם עתה הי' עלי לטורח גדול זמן זמנים טובא ועכוב השליח, עד שגמרתי הלא טוב לקרות מכתבי מבוקשי' מלפני הי' פעמים ושלש מלבלות זמן על הכתיבה. ומה בצע במכתבי בעצמי, אין זה אלא כי היכא

בלסמכי דעתי כשם שהוא נכתב הוא נקרא. הנה לזאת גדולה הבטחה להיות עיני פתוחה, ולבכם אל ירך למקרא ודאי צריך לברך איש את אשר כברכתו בהזכרה ושם לכל חפצם הרשום, וכן בכל כתבי היחידים ואגרותיהם, אם אשיב או לא אשיב, יהי לבן נכון ובטוח שבזוודאי הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל להתבונן בכל דבר דבור ולראות כל תמונה, אחת דברתי ולא אשנה, ואדרבה לכשאפנה מן הכתיבה אשנה ואששל את כל חפצם אשר שאלו. שהומן גרמא ה' עתה מול האלקים, כי ידי כבדה לשום את כל משא הכתיבה עלי במקדם, כי אם את משא דבר ה' לאמר בהר אלקים יראה צורך הריוט וצורך גבוה, ויגבה לבם בדרכי ה' יחזיק במעוזם יעשה שלום.

אהובי אחי ורעי בני א-ל חי חדשים גם ישנים, הלא הבינותם מוסדות הארץ על מה עומדת, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, טועמיה חיים זכו מטעם המלך מלכו של עולם, לא נאמר אלא לעושי מעשה הצדקה שלום. ראה ראיתי מה המעשה הזה, מעשה ה' כי נורא הוא ברוב רחמיו וחסדיו סומך נופלים וזוקף קטן וגדול לקשרו ולעגרו ולאחוז בידו ולעלות להר אלקים חיים, והחיות רצות ברצי כסף תבואנה בהיכל מלך, להכינו ולסעודו כי יפול לא יוטל כי ה' סומך ידו מיום ליום ומחודש לחודש, ואע"פ שיתמהמה חכה לו, ויהיו ידיו אמונה לנטוע שמים וליסוד ארץ, והארץ לעולם עומדת עמור האמונה אבן השואבת ומושכת חיזוק האמונה, ומה גם האידנא ליתן לן סמוכין מן התורה כ"כ סמכו ענין לו במצות עשה שהומן גרמא להתקשר בקשר של קיימא בנקודת אה"ק אבן שתיה להיות מבני עליה, אשרי המחכה ויגיע היום ליום יביע וזרח והופיע מהר הקודש, ואשרי המחכה חוק ולא יעבור לעבודת הקודש, מובטח לו שיהיו ידיו אמונה ויושרש בשרשה וידיו תביאנו ותטענו בנטיעה של מצוה, ועשיתם הטוב והישר, וכל המקיימה מעוני סופו לקיימה מעושר, כן יהי רצון, אמן.

והנה עמכם רב חביבי, הרב ה' קדוש ה' מכבוד איש אלקי, כבוד מ' שניאור זלמן שי', משכן קרוי מקדש, וה' שוכן בציון המצויין, אנו מהכא ואיהו מהתם דעתנו עליכם לעורר עליכם רחמים מרובים וחסדים טובים אליכם, ויאיר להם ויאמרו עיני שכלם ביאת אורה וטהר גברא, ובכל אשר אמרנו אליכם תשמרו להרגיל א"ע בסוד האמונה להיות ניוון מזיו השכינה, בהתקשרות עם כבוד רב חביבי ה' ועמנו, והכל הולך אחר המחשבה, כי זה כל האדם, ומי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו ותקח אונן שמץ מנהו, אל יהי למשא כבד על כבוד הרב הנ"ל להתראות אתו עמו כפעם בפעם כאשר ההרגל נעשה טבע בלא יועיל, ודי להם לקבולי אפיה פעם אחת בשנה ושנותיו, ומרחוק ה' נראה להם על פי התקשרות המחשבה בכל אשר ישאלו מאתו יתברך.

ואל יפלא בעיניהם כי כבוד רב חביבי שיחי' מקרב לקצתם ומתייחד עמהם להשיאם עצה ההוגנת להם, כי זו העצה היעוצה לקרב את החדשים אשר מקרוב יבאו ומדלת העם אשר אינם כל כך בני תורה, כי אי אפשר בלאו הכי, והחכמה מאין תמצא להם אם לא על ידי הנהגה זו בכל המעשים הנעשים תחת השמש, חנוך לנער על פי דרכו, ולפי שכלו יהולל איש, אבל מי שעבר ושנה פרקו או ראה או ידע או שמע, לא זו הדרך ולא זו האור, כ"א אורח צדיקים כאור נוגה להם וידאה להם, ולשומע יונעם נעיונות בימינו נצח, דרכיו דרכי נועם וכל נתיבותיו שלום.

וזאת אשיב אל לבי להשיב מפני הכבוד לכל שואל ומבקש לשכון כבוד בארץ הקדושה, מודעה רבה לידע ולהודיע את הארץ מה היא:

אמרו רבותינו ז"ל במדרש שוחר טוב בפסוק (תהלים פה) רצית ה' ארצך כו': הקב"ה הופך ומהפך ומסתכל ונותן עיניו בה עד שתראה את מעשיה. הנה כמה הפוכים וגלגולים ומאורעות עידן ועידנין יחלפו על כל אחר מבאי הארץ עד כי מתדיר ליה בה ורצה את אבניה ואת עפרה יחונן, ואוהב חורבות שבארץ ישראל ופת חריבה בהם. ולא לקלים המרוץ, לא יום ולא יומים לא חורש ולא שנה, כי אם ברבות השנים עד יעברו ימי הקליטה, קולטתו בחיים במקלט ישב עולם לפני אלקים, במה שכתוב (תהלים פז) איש ואיש יולד בה, ר"ל כל הבא אל הקודש צריך מחדש עיבוד ויניקה וקטנות וכו' עד פנים בפנים יראה פני הארץ ונפשו קשורה בנפשה. הנה כי כן מאן דאתי ואיתי תלמודו בידו במה שהורגל כל אחד ואחד לפי מרותיו לא מתרר ליה בתחילה בכאן, ממש דעתו מטורפת עליו, טרף יטרף באין פנות אל המנוחה ואל הנחלה, יעלה שמים ירד תהומות כאניה המטורפת בים, ומטריד את אחרים בענייניו ובמעשיו והנהגותיו. הי תורה והי מצוה, מה דהוה לא הוה עד ישים תהלה בארץ והשם יתברך מראה פנים, אז ישקוט וינוח לו. הוא דבר שאין לו קצבה, אורך הזמן ואין וכמה ומתי, לכל אחד לפי ענייניו ולפי מעשיו ולפי שורש נשמתו.

אשר על כן הבא לגשת אל הקודש פנימה יזמין עצמו לכל האמור ויבחין נפשו אשר לו כח לעמוד בכל אלה, דלא לגוזז אודני' מיניה, וישער בעצמו שעל כל פנים רוב מדותיו מתוקנים, הוא ימשול בם, אז ילך לבטח דרכו בעצת גדולי העצה אשר עמהם.

והשומע ישכן בטח ושאנן, ואברהם עידנו עומד לפני ה' שפתי תפתח, פותח את יריך ומשביע לכל חי רצון. אמן כן יאמר ה'. ע"כ.

ודפס בסוף המכתבים שבסוף ס' פרי הארץ ובחיבת הארץ דף ס"ט.
לפי תכנו צריך להיות זמן כתיבתו בשנות תקנ"ד-תקנ"ו.

(1) רומז לזה דאמרי אינשי: גמלא אולא למיבעי קרני, אודני דהו ליה גויון מיניה. — סנהדרין ק"ו סע"א.

לז — מב תקנות דלאזני

לז.

תקנות דלאזני

(על סודרי החפלה ועל הגהת הכתבים של דרושי-חסידות)

ראשית דבר תקנות כלליות :

על הנערים בכל המנינים מאנ"ש להקהל ולעמוד על נפשם בכל בוקר בתפלת השחר, להתחיל בעת ורגע שמתחילים בבית הכנסת שבעיר, היינו בקיץ לא יאחר מן חצי שעה שביעית¹, ובחורף לא יאחר מן הנץ החמה, וגם לא ישיחו שום שיחה בבית המנין קודם תפלת השחר, אפילו לדבר מצוה. ובכל מנין שלא יהיו נוהרים לקיים כ"ו בוודאי יהיו מן הנדחים בשתי ידיים בכואם למחננו, וירחיקום בכל מיני ריחוק.

אך דרך פרט, כל הנערים שלא יביאו העדאה כתובה וחתומה בתרין עדין כשרים ונאמנים, שיעידו בתורת עדות תורתנו הקדושה באם לא יגיד ונשא עוני, להעיד באמת שזה האיש נוהר כנ"ל שלא ישיח שיחה קודם התפלות לעולם, וגם נוהר בקביעות להתחיל הודו עם עשרה הראשונים ביחד, או כשיבוא למחננו בודאי לא יניחוהו לכנוס תוך הנכנסים אל הר"א² ובני ש"י לשמוע פ"י על ד"ח או שאר מילי דחסידות, ולא יותן לו שוב נאמנות על דברו שיאמר שהי' נוהר בזה כתקנות הנ"ל, וכל הנ"ל יבוא לפני דוקא, והנני מזהיר באזהרה נוראה ונפלאה על העדים שלא להעיד שקר ח"ו, הגם שלא נחשדו ישראל ח"ו, אעפ"כ בנדון דידן חיישינן לגומלין ולהוראת היתר.

ומי שלא יוכל להשיג עדים שיעידו בתורת עדות כנ"ל קודם נסיעתו בשבת שמברכין החדש למחננו, או בסיבה אחרת, אזי יקבל עליו בעצמו בכואו למחננו בהן צדק וחיי ראשו- בתורת עדות לפני ב"ד, לפי ראות עיניהם שהוא איש נאמן וישר וראוי להאמינו, אזי יניחוהו תוך הנכנסים, ואם לאו- לא יבניסוהו ולא יניחוהו בשום אופן.

ואין לו ולעדים שום אמתלא לאמר איך אפשר להעיד בתורת עדות, שמא יראה דרך מקרה שלפעמים אינו נוהר, כי על הרוב אני מזהיר ועל הקביעות אני מזהיר, ולא על המקרה מאיזה סיבה, וגם איזה אנשים המתפללים ביחידות לעולם, אין להם שום התנצלות בזה כלל, כי אם אותם אנשים מיוחדים פרטיים שניתן להם רשות, כאשר יצא מפי אנשים דמוכח ומינכרי.

משיתחיל הש"ץ הודו לא ילך שום אדם בבית המנין אנה ואנה, ובפרט לעבור כנגד המתפללים, שהוא איסור גמור מדינא דגמרא, ע"כ העובר ח"ו ירחיקוהו ג"כ כנ"ל, ולא יכניסוהו לבני ש"י עד שיהי' לו גבית עדות שנוהר בזה, או קיבל עליו כנ"ל.

כל הנערים הנוסעים למחננו מהיום והלאה יביאו עמם הכתבים והעתקות מד"ח חדשים גם ישנים, ואפילו ההעתקות מד"ח שכתב אחי³ נ"י, להיות כי רבה בהם השיבושים העצומים, וכל אחד ואחד יכרוך כתבים שלו, ויכתוב שמו על הכרך, וימסור ליד אחי נ"י ויגיה אותם, בצירוף מגיהים אחרים דקהלתנו דוקא.

בהשגחת אחי עליהם להגיה, ואח"כ יוחזר לכאור"א הכתבים שלו. וכל מי שלא יביא את הכתבים למסור ליד אחי כנ"ל, לא יניחו לו בשום אופן לכונוס כנ"ל. ולא יאמינו על דברו שאין לו יותר, עד שיקבל עליו באלה בחומר שבועה לפני ב"ד כנ"ל. גם יכלול בקבלתו להודיע לב"ד הנ"ל האנשים שהוא יודע שיש להם כתבים והעתקות מילי דחסידות, חרשים גם ישנים, בין שהאנשים ההמה שיש כתבים¹ הנ"ל הן מהאנשים הישנים בין מחדשים ובין שאינן מאנ"ש כלל, כולם מחוייבים להודיע שמונתם לפני ב"ד הנ"ל.

נדפס בס' מאה שערים א' ובגנוי נסתרות, אור רב י"ו (מוזכר בכית רבי דף ג"ה סע"א). לא יכלתי לקבוע את תאריך התקנות ולכן צירפתי אותן לתקנות דלאוני דלקמן. התקנות של סדרי התפלה מוכרות כאגרת רבנו שכסוף "קינטרס אחרון" לס' התניא.

(1) בסידורו כתב רבנו בהלכות קריאת שמע: כמדינות אלו סוף זמן קריאת שמע כג' רביעי שעה שמינית. ולפי שמורי השעות אין כולם הולכים כאמת וכו' לכן צריך ליוהר לגמור קריאת שמע בסוף שעה שביעית בקיץ. (2) הוא ר' אהרן הלוי הנדון מסטראשעלע, תלמידו המובהק של רבנו. ראה תולדותיו לקמן בסימן קס"ו. (3) הוא מהר"ל — ר' יהודה ליב מיינוביץ, מח"ס שארית יהודה. (4) נראה שצ"ל: שיש "להם" כתבים.

לח.

תקנות דלאוני (תקנ"ג)

(סדרי הנסיעות)

[מפי אדמו"ר]

כל מי שהי' פעם א' בעיר לאזנא לא יבא עוד כ"א על שבת שמברכין ר"ח. לבד בחדש אלול לא יסעו כ"א בשתי שבתות שלפני ד"ה, ובתשרי על שבת שובה. ובחשוון לא יסעו כלל. ובכסלו לא יסעו כ"א על שבת שמברכין ר"ח טבת. וכן בטבת על שבת שמברכין ר"ח שבט. בשבט על שבת שמברכין ר"ח אדר. וכן באדר על שבת שמברכין ר"ח ניסן. ובניסן לא יסעו כלל. ובאייר יסעו על שבת שמברכין ר"ח סיון. וכן בסיון על שבת שמברכין ר"ח תמוז. וכן בתמוז על שבת שמברכין ר"ח אב. ובאב לא יסעו כ"א על שבת נחמו.

עוד תקנה, שלא ליסע רק פעם אחת בשנה. ואף גם זאת לא יכנוס ביחידות אל הרב שי"נ... כ"א ישכור לו קעסט¹ לא פחות על ב' שבועות.

עוד תקנה, כל מי שרוצה ליתן צעטיל² אל אדמו"ר אזי יכתוב בביתו הצעטיל קודם נסיעתו.

נדפס ב"התמים" חוב' ב' מתוך האוריגינאל שנמצא אצל אדמו"ר מלובאוויץ. נראה שהתקנות הן משנת תקנ"ג, כי הן מתאימות לנוכח כסוף המכתב דלקמן.

(1) מזונות. (2) "פתקא".

למ.

מכתב מכ"ק אדמו"ר. הזקן נ"ע המתיחס לתקנות דליאזנא.

תקנ"ג.

(השלמות אגה"ק שנדפסה בס' התניא סי' כ"ב)

אח"ד השלום וחיים עד העולם, תשתפך נפשי כשאלתי ובקשתי שטוחה ופרושה לפני כל אוהבי ודעי, כל אנ"ש בכלל, ובפרט המתעסקים בקדשים, הגבאים דאג"ק תובב"א, אליהם הוכפלה בקשתי בכל לב ובכל נפש להשיג בעינא פקחא, לפקח פקוח נפשי ממש, לעצור בעם ה' הנוסעים למחננו ולהזהירם בנפשם שלא להיות לי למורת רוח ולעגמת נפש בנסיעה שלא כזמנה הראוי, אשר יבואר למטה. ולבקש מהם, בין מאנשי עירם ובין מהישובים הסמוכים להם, בין שהם מאנשי עיר אהרת ונוסעים דרך עירם, בין שהם חרדים ובין שהם מאנ"ש הישנים, להזהירם באזהרה כפולה ונוראה, שלא יעברו בנסיעתם חזו על א' מאלה הדברים הנאמרים באמת וצדק, ולהראותם העתק מכתב זה.

וזה יצא ראשונה, אשר כל הנוסעים על ד' פרקים יידועים לא יעלה על רוחם לבקש להכנס אלי לדבר עמרי ביחידות, אפי' דבר נחוץ מאד בעבודת ה', וכש"כ מילי דעלמא. אפילו דבר גדול מאד, כי זהו דבר שאי אפשר בשום אופן שיכנסו אלי לדבר כל הנאספים פה בד' פרקים הידועים. והנה כולם משתוקקים ליכנס, וא"א לי לחלק חלוקים ביניהם, כי קשה כשאל קנאה מהדוחקים ונכנסים, וא"א לי לפי טבעי ורכות לבי לראות העגמת נפש של הנדחים מלכנוס, וישובו לבתיהם בפחי נפש, מקנאתם שהיא קנאת סופרים לפי שכלם. ובר מן דין את אלקים אני ירא, והיטב חרה לי עד מות ומר לי מאד, אשר נדחה בשתי ידים כל איש החפץ להתקרב לעבודת ה' מאנ"ש החדשים, אשר ההכרח גדול לדבר עמהם ביחידות וא"א בענין אחר. אך מה לי לעשות, שאין הזמן גרמא בשום אופן לדבר ביחידות עם כאו"א מהחדשים הנאספים בד' פרקים הנ"ל, וא"א לי ג"כ לחלק חלוקים ביניהם להיות איש נדחה ואיש אינו נדחה. ע"כ לא יסעו כלל החרשים על ד' פרקים ליכנס לדבר עמהם ביחידות. ויש להם רי ריוח ליסע באיזה חדש שירצו מחרשי השנה על א' מג' השבתות הראשונים, רק שיתעכבו ב' או ג' ימים אחד השבת.

ובשבת הד' שהוא שבת שמברכים החדש ג"כ לא יסעו החדשים בשו"א, כי שבת זה הוקבע לאנ"ש הישנים ליכנס פעם אחת בשנה דוקא, כידוע מקדם. ואין הזמן גרמא ליכנס אחר השבת לדבר ביחידות עם החדשים, כ"א להישנים לדבר גדול מאד שא"א לשאל בעצה מאנ"ש שבעירו, כי אין עונה לו. ובתנאי כפול ומכופל שיש לפניו ב' דרכים ואינו יודע איזה יבחר לו. אבל אם אין לפניו אלא דרך א', והיא שפלה וצר לו ממנה מאד ח"ו וצריך לו לפי שכלו להודיעני בצערו ה"י, אזי יודיעני במכתבו, או ע"י נאמן ביתי הידוע, ונכון יהי' לבו בטוח כי הגד יגיד לי כל דבריו בשלמות ולא יפול דבר וחצי דבר ארצה. אם יהי' לי מה להשיבו אשיבנה ג"כ ע"י הנ"ל, ולא ידחוק לכנוס אלי בכבודו ובעצמו.

ונלאיתי נשוא במכתב גודל המרירות אשר ממדרים חיי ממש אותן הנכנסים לפרש שיחתן ביגונם בכבודם ובעצמם בהרחבת הביאור, כדי להכניס בעומק לכבי צערם וצרתם ה"י. גם לשאל בעצה בדברים שאין בהם צער ומרירות כלל נלאיתי

נשוא הבלבול במוח ובטול עבודה, מהעמיק מחשבתי ורעתי בעומק הענין, כדי להשיב דבר על אופנו, מרבו הענינים הרבים והעצומים של כלל אנ"ש, יוסף ה' עליכם אלף פעמים ויברך אתכם ברכת שלום לישב בבתיהם בשלום, בשובה ונחת תושעון עולמים.

והנה ידוע נאמנה כי כל אוהבי ורעי אשר נפשי חביבה עליו כנפשו, אלו היתה לו ידיעה בתחלה מה הוא עושה לי בשאלת צרכיו ועצות מרחוק, ה' יכול בודאי למצא בנפשו הפקירות זו הקלה להשליך יהבו על ה' יעשה הטוב בעיניו, ולא להטרידני ולבלבלני בעניניו, אך כי נדמה מקצת אנ"ש דמיון שוא ודבר כוב, הרחוק ממני כרחוק מזרח ממערב ממש, לאמר לנפשי כאמרם על נפשות הגרולים אשר בארץ המפורסמים, ה' עליהם יחיו, אשר אין מתפעלים בנפשותם מיריעת הרבוי מאורעות שונים מפגעי הזמן ובלא לב ולב ידברו בם, אך מה יתרון לבעל הלשון מדברת גדולות, ולב יודע מרת נפשו השפלה בשרשה באמת לאמיתו וערך נפשי עלי לערך בערכי, ולבי רואה חושית, שאני רואה בחוש ממש, הבלבול הגדול במחוי רבות העתים, וכמה פעמים אני מואס בחיי ממש במדרגה זו, והוסכם בלבי פעמים רבות לעקור סיכי נושכני ממדינה זו, אך אני מצפה לישועת ה' לפקוח עיני העבדים, ויתן בלב כל השומעים דברי אלה ולקבלם באה' ורצון, ויהיו לרצון אמרי פי.

והנה אף לפי רמיון הכוזב העולה על רוחם לערב תבן את הבר וגדולי הדור המפורסמים שיחיו, אין דמיונם עולה יפה, כי שם רובם ככולם, ה' יאריך ימיהם ושנותיהם בנעימים, הנה משכן כבודם במדינה אחת, בעירות סמוכות וקרוב, שלא בריחוק מקום כ"כ בינותם, והקל מעליהם ונשאו אתם במשא העם, והנה מי לנו גדול ממרע"ה שאמר איכה אשא לבדי וגו', והנה לא ה' עליו צרכי צבור הנוגעים אל הכלל ולא ליחידים, כי לא לזון ביניהם במשפטי התורה, כמשארז"ל דרין היינו תורה, והוא א' מעמודי העולם, ועכ"ז ארז"ל (שבת י) וכי תעלה על רעתך שמרע"ה יושב ודן כל היום כולו, תורתו מתי נעשית, והיינו מלהתבודד ולהתבונן בינו לבין עצמו בדברי תורה ששמע מפי הגבורה, אבל ליתן עצות לכל יחיד שלא בד"ת ויראת שמים לא היתה זאת מעולם.

³ אוהבי אחיי ורעיי, מאהבה מסותרת תוכחת מגולה, לכו נא ונוכחה, זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור, ההיתה כזאת מימות עולם, ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים, להיות מנהג ותיקין לשאול בעצה גשמית כרת מה לעשות בעניני העולם הגשמי, אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים, כתנאים ואמוראים אשר כל רז לא אנס להו ונהירין להון שבילין דרקיע, כי אם לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל, כשמואל הרואה אשר הלך אליו שאול לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאביו, כי באמת כל עניני אדם, לבד מדברי תורה וי"ש, אינם מושגים רק בנבואה, ולא לחכמים לחם, כמאמר רז"ל (ברכות לג) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ושבעה דברים מכוסים כו' אין אדם יודע במה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור כו' (פסחים נד), הנה הרשוו זה לזה, ומ"ש בישעיה (ג') יועץ וחכם חרשים, וכן משארז"ל (אבות פ"ג) ונהנין ממנו עצה ותושיה, היינו בד"ת הנקרא תושיה, כמארז"ל יועץ זה שיודע לעבר שנים ולקבוע חרשים כו', שסוד העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה, כדאיתא בסנהדרין דף פ"ז, ע"ש בפרש"י.

אך האמת אגיד לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת השורה, והנה היא כסות עינים שלא לראות האמת, מרוב אהבתם לחיי הגוף לשם שמים, לעבור בו את ה' ברשפי אש ושללבת גדולה, מאהבת נפשם את ה', וע"כ היטב חרה להם בצער הגוף ח"ו ה' ירחם ואין יכולין לקבל כלל, עד שמעבירים על דעתם לכתת רגליהם מעיר לעיר לשאול עצות מרחוק, ולא שעו אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף, לקבל תוכחתו באהבה, כי את אשר יאהב ה' וכו' ⁴.

וכמו אב רחמן חכם וצדיק המבה בנו, שאין לבן חכם להפוך עורף לנוס למצוא לו עזרה, או אפילו מליץ יושר לפני אביו הרחמן והצדיק וחסיד, רק להיות ישר יחזו פנימו עם אביו פנים בפנים לסכול הכאותיו באהבה לטוב לו כל הימים, והנה למעלה בחי' פנים הוא הרצון והחשק אשר אבינו שבשמים משפיע לבניו כל טוב עולמים וחיי נפש וגוף, באהבה ורצון חשיקה וחפיצה, ע"י תורת חיים, שהיא רצונו ית' אשר נתן לנו, כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים כו', לעשות בה רצונו, וע"ז נאמר (משלי ט"ו) באור פני מלך חיים ורצונו כו', משא"כ לעו"ג, משפיע חיי גופם שלא ברצון וחשיקה וחפיצה, לכך נק' אלהים אחרים, שיונקים מבחי' אחרים, וכך הוא באדם, הרצון והחשק הוא בחי' פנים, ואם אינו מקבל באהבה ורצון כאלו הופך עורף ואחור ח"ו, ועצה היעוצה לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו (בר' ה), וימצא לו עונות הצריכין מידוק יסודים, ויראה לעין גודל אהבתו אליו המקלקלת השורה, כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו, כמ"ש (ישעי' ד) אם רחץ ה' [את] צואת בנות ציון כו' ברוח משפט כו', וכמים הפנים אל הפנים תתעורר האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה' אל התחתונים, אשר היא יקרה וטובה מכל חיי העולמים כולם, כמ"ש (תהלים לו) מה יקר חסדך וכו', (שם סג) כי טוב חסדך מחיים כו', כי חסדך שהוא בחי' אהבה, הוא חיי החיים שבכל העולמות, כמ"ש מכלכל חיים בחסד, ואז גם ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה, אשר היתה תחלה מלובשת ומסותרת בתוכחה מגולה, ויתמתקו הגבורות בשרשן ויתבטלו הדינים, נס"ו ⁵.

עוד זאת אדרוש ואבקש ואודיע נאמנה, אשר כל המשתוקקים לכנוס לדבר עמהם ביחידות דוקא מאנ"ש הישנים, הם מתעים שוא בנפשותם, כי יודע אני יותר מהם ורואה בחוש ממש, כי ברוב עם הדרת מלך, וה' אתנו, ואינני יכול לדבר שמץ מנהו מהמצטרך לדבר ומדובר בנו מדי חרש בשבת שמברכין החדש, אך מי שיש לו לפעמים איזה דבר נחוץ בעבודת ה' לשאול ביחידות דוקא, אזי מוכרח להתעכב לערך ב' שבועות, אולי יהי' שעת הכושר ופנאי לדבר עמו כרצונו.

והנה כל אשר יעבור על א' מכל הנ"ל, הנה מלבד דינו בידי שמים, אשר אינני מוסרו ח"ו וע"כ אין בירי למחול, אף גם זאת אשית עליו איזה קנס לאה"ק תוביב להגבאים שבעירי, כפי דאות עיניהם וכפי מסת ידו, למגדר מלתא להיות לזכרון ולאות, והעיקר, בקשתי כפולה ומכופלת לפני הגבאים שי' להשגיח על כל הנ"ל בהשגחה פרטית בל יפול דבר וחצי דבר ארצה ח"ו, וגם אם יראו אחרים עברו על כל הנ"ל ודחקו ונכנסו, לא יאמרו כבר הותר הנדר, כי אין למדין ממעשה שהי', ואולי יש דברים בגו, ולא ילמדו ממנו לזוז מכל הנ"ל אפי' וזו כל שהוא. נא ונא במטותא מנייכו ברחמין דנפישין שלא לגרשני ממדינחנו בלא עת ושעת הכושר ועת רצון לפניו ית'.

ולתשולתו (ולתשובתם?) אצפה ואיחל כמכתב באיזהו מקומן נתקבלו דגרים אלו ובאיזהו לאו ח"ו, ואשית עצות בנפשי איך ומה לתקן. וה' יתן בנו עצה טובה לעשות הטוב והישר בעיניו.

גם זאת להודיע שבחדש ניסן ואייר עד שבת שלפני ר"ח סיון, וכן אחר ש"ת עד שבת חנוכה, לא יסעו כלל חדשים גם ישנים.

נדפס בני"ל.

- (1) ראה לקמן סי' מ"א סעיף ב'. (2) בברכות ו' ע"א: מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא וכי' קמ"ל דינא נמי היינו תורה. (3) מכאן והלאה נדפס בתניא.
- (4) כי את אשר יאהב ה' יוביח ובאב את בן ירצה — משלי ג'.
- (5) ע"כ נדפס בתניא. בדפוס וילנא תר"ס נוסף באן בתניא עוד קטע המתחיל „אהובי אחי ורעי מגודל טרדת" ובסופו ברכת שלום בכתומת מכתב. בפי שמוכח מכאן הקטע הנ"ל הוא אגרת בפ"ע שצורפה בטעות לאגרת זו. (המ"ל כנראה הרגיש בזה ולכן ציין לזה במפתח האגרות ד"ה מיוחד).

מ.

מכתב שני מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע המתיחס לתקנות דליאונא

(כנראה שייך להתקנות דשנת תקנ"ה הגנוסטים אח"ו)¹

שלום שלום לרחוק ולקרוב, כל אוהבי ורעי אשר כנפשי, אחינו אנ"ש הקרובים והרחוקים, איש על מקומו יבא לשלום וחיים עד העולם.

אחד"ש, דברי אמת יהגה חכי ואין בפי רמי' ח"ו, וה' אמת בוחן כליות ולב והעולה על רוחי נוכח פני ה' להחיש מפלט לי מארץ הלזו ולמהר החיש פעמי למסעות אל המנוחה כי טוב והארץ בי נעמה, מהיות שכחי אט לסכול משא כל העם הזה עלי יקיפו יחד, נצבים עלי מבקר עד ערב, לא יתנוני השב רוחי הנדכאה בדעת ויראת ה', וחייך קודמין וקשוט עצמך כו'.² ונתקיים בי ממש מ"ש נבול תבול גם אתה גם כל העם הזה כו', אך אחרי שובי נחמתי, לזאת אשיב אל לבי אולי יש תקוה להיות עוד חזון למועד, והוא בחיזוק תקנות הראשונות ביהר שאת ויתר עז ותוקף לבלי ישונה כמקדם, ולהוסיף עוד איזהו תקונין חדשים המוכרחים ג"כ במאמר אחד, ולצאת חוץ לגדרי וערך נפשי עלי, שלא לפרש עוד נמוקי וטעמי אשר עמי על כל התקונים ולבקש קיומן במענה דך בבקשות ותחנונים מאנ"ש, אשר זאת היתה הסבה שלא שמעו אלי, להיות כוונתם לש"ש לפי דעתם, אך עתה הפעם באתי בגורה חמורה, שוה לכל נפש מאנ"ש הנוסעים למחננו, באם שיעבור על א' מכל התקנות האלו בשאט נפש ונלכדה נפשו במצורת החרם יב"י.³

הגם כי לא נעלם ממני ח"ו אשר אינני כדאי לגזור בן על כללות אנ"ש ח"ו, אך בראותי כל העדה כולם קדושים ומקיימים בנפשותם עשה לך רב' כו' ואשרי הדור כו'.⁴ לזאת מובטחני במדת טובם וענותנותם שיקבלו באהבה וברצון כל דברי אלה הנאמרים באמת וצדק כל אמרי פי, אחר העיון והשקידה לטובה להשכיל להטיב ולהפיק רצון וחפץ עם ה', הוא עבודתו ית'.⁵ כי הוא לדבקה כל חפצם וכל מגמתם של כל אנ"ש הנוסעים למחננו בהוצאות מרובות והפקרות רבות, ואי זאת עת לעשות לה, כאשר יפרש שיחי מקצת מן המקצת שד"ר מוכ"ז נ"י, אליו תשמעין וישמע אליכם אלקים.

ומגודל בטחוני קצרתי, ואי"ש מאדוה"ש כנפשם ונפש או"נ הדו"ש וטובתם מלו"נ.

נדפס כנ"ל.

- (1) זו הערת מערכת "התמים". (2) קשוט עצמן ואח"כ קשוט אחרים — כ"מ ק"ו ב'.
(3) ר"ת יהושע בן נון. (4) אבות פ"א. (5) שהגדולים נשמעים לקטנים — ר"ה כ"ה ב'.
(6) כנראה יש כאן איוו השמטה או ט"ס (הערת "התמים").

מא.

שנת תקנ"ה

אלו הן חדושי תקנות הישנות והתחדשות הנוספות

בעוה"י.

א. סדר הנסיעה למחננו לאנ"ש הישנים על שבתות שלפני ר"ה. לא יסעו כ"א פעם
א' בשנה דוקא, בלי שום הוראת היתר בעולם. ואף אם ישכור לו מזונות או
יביא עמו מזונות מוכנים.

ב. והשנה היא שנה תמימה דוקא, בלי שום קדימה אפי' חדש א'. והתחלתה משבת
שלפני ר"ח סיון העבר. מלבד מדי פרקים שהרשות נתונה לכל ליסע, ואלו הן,
שמח"ת, שבת חנוכה, פורים, שבת שובה, ובתנאי כפול שהבאים על שבת
שובה ואין ידם משגת לפדוע בעד מזונותיהם, לא יבאו על ר"ה, אפי' חל
ביום ה' ויום וא"ו. כ"א על שבת לבר דוקא כשחל ר"ה באמצע שבוע, ובמו"ש
מיר ילכו לדרכם לשלום.

ג. ומי שההכרח לו ליסע שנית יכתוב הענין, ואולי יותן לו דשות. אך בלי דשות
אזהרה כפולה, והעובר ילכד כו' כנ"ל באגרת.

ד. ובכל שבתות שלפני ר"ה, הרשות נתונה פעם בשנה, חוץ מלפני ר"ח ניסן ואייר
ולפני ר"ח מרחשון ולפני ר"ח כסלו. רק מלפני ר"ח טבת ואילך, שבת חנוכה
ברוב השנים, ולפני ר"ח שבט, ולפני ר"ח אדר ואדר. ולפני ר"ח סיון, ולפני
ר"ח תמוז, ולפני ר"ח מנחם אב, ולפני ר"ח אלול, ועל שבת שאחר חצי אלול.
אבל על חג השבועות ושבת נחמו ושבת שלפני ר"ה לא יסעו בשום אופן בעולם.

ה. וכל הנוסעים למחננו, בין ישנים בין חדשים, לא יכנסו לעולם בתחלה לשום
בית או חצר מבק"ב שבמחננו, כ"א לשני בתים וחצרות שיפרש מוכ"ו, והעובר
כנ"ל, בין הנוסעים בעגלות בין ההולכים ברגל, ומחצרות הנ"ל יוליכם
הממונה שלנו איש על מקומו, והיינו את האנשים שידם משגת לפדוע יוליכם
הממונה שלנו לאכסניא הראוי להם בכמה וכמה בתים במחננו המקבלים שכן,
והאנשים שאין ידם משגת, והם הולכי רגל דוקא, יחלקם הממונה לבע"ב
הגבוהים שבמחננו, איש לפי ערכו אשר נערך עליו להכניס אורחים בשבתות
בחנם, ובחול יותן להם מזונות בג"ק, כאשר יפרש מוכ"ו, כל משך זמן אשר
יהי לו הכרח להתעכב במחננו, כגון אנ"ש החדשים עד אשר יוכלו
להיות ביחידות.

ו. ואפי' מי שיוזמין אותו איזה בע"ב אשר במחננו לסעוד אצלו בשבת או בחול, חרם דאורייתא וגזרה חמורה כנ"ל על האורת, כ"א אב או אח או גיסו או מחננו ממש, הם לבדם מותרים אפי' להתאכסן, ולא לבניהם ולא לחתניהם שעמהם.

ז. כל הנוסעים למחננו מאנ"ש הישנים על שבתות שלפני ר"ח הנ"ל לא יסעו בלתי מכתב העדאה מהגבאים שבעיר, שכבר עברה שנה תמימה שנסע למחננו, ומי שיבא בלא מכתב העדאה הנ"ל, בודאי לא יותן לו שום אכסניא, אפי' בשכר, וכ"ש מזונות אפי' בשכר, ואצ"ל בחנם לאביונים, ועל הגבאים להשגיח ע"ז תמיד, וגם על כלל התקנות לפרסמן ולהזכירן תמיד לכל ההמון וגם לאנ"ש החדשים, והדרים בישובים יקחו מכתב הנ"ל מהגבאי שבעיר הסמוכה ושייך לו לנתינת מעות אה"ק, והגבאי יעשה לו פנקס מיוחד לרשום בו שמות הנוסעים למחננו על שבתות הנ"ל, באיזה חרש נסע, בכדי שלא יבא לידי טעות.

ח. וכל הנוסעים על ר' פרקים הנ"ל יסעו לבתיהם תיכף ומיד במוצ"ש או במוצאי יו"ט, ואפי' הנצרך לדבר גדול מאד במילי דשמיא, ומכ"ש מילי דעלמא, ואפי' הוא דבר נחוץ מאד, וירמה בנפשו כאלו כבר נסעתי כו', ואין מעצור לה' להושיע והרבה שלוחים למקום בלעדי.

ט. וגם הנוסעים על שבתות שלפני ר"ח הנ"ל, אם נצרך לו לשא' ל בד"ת, ירשום שאלתו, ואשיב לו בכתב או בע"פ ע"י בני² וחחני³, או ישכור לו מזונות על חדש שלם, וכולי האי ואולי יהי' לי פנאי לדבר עמו ביחידות, להיות כי נודע לכל אשר רבו מאד אנ"ש החדשים לבקרים מדי יום, דלא סגי בלא"ה מלדבר עמהם ביחידות, לבד ענינים הכללים.

י. ואם נצרך לדבר גדול במילי דעלמא, אם הוא דבר שאין בידי להושיע לו בפועל ממש בגשמיות, כגון לכתוב לו מליצה בעבורו, וכה"ג, רק להציע צערו בפני לעורר עליו רחמים...⁴.

נדפס כנ"ל.

(1) ר"ת גאריק = בית תבשיל צבורי. (2) הוא אדמו"ר האמצעי ר' רוב בער.

(3) שלשה חתנים היו לרבנו :

(א) ר' אליהו בר' מרדכי, בעלה של בתו מל"דא, למת"ס בית רבי לא היו ידועים כל פרטים אודותיו, חוץ ממה שנמצא ברשימת בני רבנו לתבא קדישא (לקמן סי' מ"ט).

(ב) ר' שלום שכנא בר' נח, בעל בתו רבורה לאה (אביו של הצמת צוק), הוא הרפ"ט את התניא בפעם הראשונה, כמפורש בהסכמת ר' זוסיא מאניפאלי והוא שעסק בשליחותו של רבנו בהדפסת הש"ס בסלאוויטא, כנוצר בהסכמת רבנו על הש"ס (לקמן סימנים ק"י ק"א), רבורה לאה בת רבנו נפטרה בצום גדלי' תקנ"ג (ועל פטירתה מסופר בארובה ב"ספר השיחות — קץ היש"ת עמ' 40), ובזמן שנכתבו תקנות אלו כבר לא הי' תתנו של רבנו.

(ג) ר' אברהם שיינעס, בעל בתו רחל (בן הרה"צ ר' צבי משקלוב, מגדולי המתנגדים), כנראה שאליו מתכוון רבנו בתקנות הללו, בס' בית רבי (דף ג"ט"ט) מסופרות בארוכה תולדותיו ופרשת התקרבותו אל רבנו, הי' חתן רבנו כחמש שנים, אח"כ נפטרה בת רבנו (השאירה בן שנפטר כילדותו) והוא נשא אשה אחרת, הי' גאון מפורפל ותר"ף ותכס גדול, רבנו הי' לומד עמו ביתור נגלה וד"ח"י, אחרי פטירת רבנו הי' כסוף להרה"ק ראי"ה מסטראשעלע (בית רבי) והי' מקורב אליו מאד, כסוף תשובותיו של הרא"ה מסטראשעלע (שנספתו לספרו עבודת הלוי) הוא כותב : "כבדי להרבות כדעות שולח אני מכתב תשובה זו ליריד הרב מו"ה אברהם שיינעס משקלאב

שיעין גם הוא ויתוה דעחו כוה". בשנות תק"פ"ת"ץ בערך היתה מחלוקת גדולה בין גדולי הדור ע"ד הגט של האשה "הענא מענא". החולקים כוה היו הרא"ה מסטראשעלע (ראה תשובתו שם) והג"ר גרשון משקלאב, והתערבו כוה גם הג"ר אפרים ולמן מרגליות מכראר בעל בית אפרים ועוד גדולים. ר' אברהם שיינעס שגם הוא נטל חלק במו"מ זה הגיש השאלה לפני אדמו"ר הצ"צ, ואליי נכתבו שתי התשובות בנד"ר שבצמח צדק אהע"ו סי' רצ"ד רצ"ח. בס' צמח צדק שער המילואים ח"ג (דף נו ב) נדפסה הסכמתו לדברי הצ"צ, ובסופה מסיים: "... אך מחמת שידדי הרב מוה"ר"ם הנ"ל הוא מיראי הוראה ואינו רוצה שימסכו עליו לבדו, לכן באתי למלאת רצוני ולכת"ב הסכמתי ג"כ... אברהם בא"א מוהרצ"ה ז"ל שיינעס משקלאב". הצ"צ שלח את תשובתו הנ"ל אל הג"ר נחמיה בידך מדוברוכנא בעל דברי נחמיה (חתן ר' חיים אברהם בן רבני) לבקש תח"ד כוה. ראה בשו"ת דברי נחמ" אהע"ו סי' כ"הכ"ו, ושם מוזכרים גם "דברי הרא" (שיינעס).

(4) כנראה חסר פה בכת"י — הערת מערכת "החמים".

מב.

אלו המה התקונים החדשים נוסף על תקונים השני' שנעשו כאספה רבה (תקנ"ו)

א. אנ"ש הישנים לא יסעו לכאן עיר לאזני' כ"א שתי פעמים בשנה, לא יותר, בלי שום הוראת היתד בעולם, ואף אם ישכוד לו מזונות או יביא עמו מזונות מוכנים, ובכל פעם לא יבוא כ"א על שבתות שמברכין החדש. היינו לפני ר"ח טבת, דהיינו שבת חנוכה בדוב השנים, או לפני ר"ח שבט, ולפני ר"ח אדר ואדר, ולפני ר"ח סיון, ולפני ר"ח תמוז, ולפני ר"ח מנחם אב, ולפני ר"ח אלול, ועל שבת שאחר חצי אלול, שהוא לפני ר"ה, ולא על שבתות אחרים כלל בשום אופן.

והתחלת השנה יוחשב מר"ח העבר, ואותן האנשים אשר היו בכאן בחורף דהאינדא לא יבאו בקיץ הבע"ל כ"א פעם א', ודוקא על שבתות הנ"ל, ואותם שלא יהי' להם פנאי או שעת הכושר לבא כלל בקיץ הבע"ל דשות להם לבא פעם א' בחורף הנ"ל, להשלים השתי פעמים לאותם שהיו בחורף דהאינדא, או להתחיל המנין לאותם שלא היו בחורף דהאינדא וגם לא יהי' להם פנאי לבא בקיץ הבע"ל, להם יתחיל החשבון מחורף הנ"ל, לבא פעם א' דוקא בחורף הנ"ל ופעם הב' בקיץ שאחריה.

אמנם מי שיהי' בכאן בקיץ הבע"ל אין עליו רשות לבא בחורף הנ"ל כלל בשום פעם, אך אם יוגמר לטובה בנין בית המדרש הידוע בהרחבה, אזי יהי' דשות לבא גם בחורף כמו בקיץ, אבל לא הותר בכללו (מכללו?) לבא יותר משתי פעמים כנ"ל.

וכל הנ"ל חק קבוע לא יעבור לקרובים ולרחוקים, וגם לתושבי עיר לאזני'. וב' פרקים הנ"ל הם לבד מג' פרקים המבוארים למטה, אבל אם יהי' בנין בה"מ בהרחבה כנ"ל יהי' ד' פרקים כמקדם.

ב. לא יכנסו שום אדם לחדר אדמו"ר הרב שיחי' לדבר עמו ביחידות, לא במילי דשמיא ולא במילי דעלמא בשום אופן, ואף ע"פ כתב לא יכניס דבריו לשאול בעצה בשום דבר קטן וגדול, כ"א רשות לו לדשום בדשימה כל המאודעות וכל הקורות אותו בלי שאלת עצה, כ"א לעורר עליו רחמי שמים, ולשלוח פדיון, והכל ע"י הנאמן הידוע, וכמו"כ מי שצריך לבקש איזה מליצה לאיזה אדם,

מאנ"ש או שלא מאנ"ש, ליחיד או לכלל, מאיזה ענין שיהי', רשות לו להציע דבריו במכתבו ע"י נאמן הידוע. וע"י הנאמן יגיע לו להשיב לו על בקשתו זאת. ויהיו שוים בזה יחד עשיר ואביון. מלבד, הס לא להזכיר, איזה מליצה אדות הלואה וערבות.

ג. אם יהי' לאיזה מאנ"ש דבר גדול, שמן ההכרח לו לשאול בעצה, יציע הענין לפני שלשה הנכבדים באנשי המנין של קהלתו, אשר יפורטו בשמותם בפרטות בדשימה באר היטב, בחתימת יד אדמו"ר הרב שיחי', בכל קהלה. והמה יפקחו בענין הלו אם הוא באמת לפי שיקול דעתם דבר גדול, ויש בזה לפני השואל שתי דרכים, ולא יהי' בידם להכריע ולברור לו דרך ישרה, אזי על השלישה לכתוב כל שאלתו בביאור לאדמו"ר הרב שי' ולשאול את עצתו ושיקול דעתו הרחבה בזה, להתנהג עפ"י כתיבת קדשו ככל הכתוב בו. רק לא יבא השואל בעצמו לכאן, כ"א ישלח ע"י שליח דוקא, ובזמן השלשה שבועות הראשונים שבכל חודש מחדשי השנה, ואם ירצו לשלוח שאלתו כנ"ל ע"י אחר מאנשי המנין של קהלתו הנוסע לדרכו לכאן בזמן המוגבל כנ"ל, יראה להקדים שלוחו שיבא לכאן עכ"פ ביום ג' בשבת שבתוך שבוע שלישי שבחדש, ויהי' פנאי להשיב תשובה על שאלתו קודם שבת. ואם יאחר מלבא בזמן הנ"ל לא יהי' לבו נכון ובטוח להשיב תשובה בתוך שבוע הרביעי, ולא יתעכב בכאן לדחוק את השעה להשיג תשובה בשבוע הד'.

ד. בכל עת שידרוש אדמו"ר הרב שיחי' בבית המדרש או בבית הכנסת אינו רשאי שום אדם מאנ"ש להרוס ולעלות על הבימה, מקום מושב הרב שיחי', כי אם אנשי ביתו ואוכלי שלחנו והנקראים לגשת אל שלחנו ע"פ הנאמן הידוע.

ה. אנ"ש הישנים שיבאו על שבתות הנ"ל כנ"ל וירצו להתעכב בכאן בימות החול, לכנס לחדר הרב שיחי' לבקש תורה מפיהו, אזי יתאספו ביחד לא פהות משלשים אנשים ולא יותר מארבעים. ושיהי' בחשבון הנ"ל מאותם שיהי' רוב מנין העיר, אם היא עיר קטנה ואנ"ש בה מעט, או אם יהיו מספר טו"ב אנשים, אף אם הם מיעוט המנין, אם היא עיר גדולה ואנ"ש בה מרובים, מכל אלו יצרפו לחשבון הנ"ל ליכנס לחדר הרב כנ"ל. ובכל יום מימי השבוע התנדב אדמו"ר הרב שיחי' להתעסק עמהם בדברי תורה ויראת שמים בערך שתי שעות אחר חצי היום, ולהם דין קדימה על אותם האנשים שיהיו באותו פעם והם יהיו מיעוט המנין, וגם לא יעלו לחשבון ומספר הנ"ל, שיהיו אלו המועטים נדחים מפני המרובים עד שיהי' עת פנאי בשבוע הנ"ל גם להם, אזי ילקטו לאחד אחד מהם, לצרף לחשבון ל' או מ' כנ"ל. ואם לא יהי' עת פנאי להם יהיו נדחים לגמרי. וכל זאת לא יתנהג כ"א פעם א' בשנה, לא יותר, ועפ"י גורל מי מהם שיכנסו ביום א' בשבת כו'. והגורל יהי' ביום א', בכרי שידע כאו"א יומו, ואם מאפס הפנאי או מפני רוב העולם לא יוכלו כולם להכנס בשבוע הנ"ל, ויהי' הכרחם לקצתם להיות נדחים לגמרי, אף שיהיו רוב מנין או רוב בנין כנ"ל, אזי הקרובים יהיו נדחים מפני הרחוקים. והקרובים יכנסו בפעם הב' שיבאו כנ"ל, וכמו"כ מי שלא יכנס בכל השנה באופן הנ"ל מחמת איזה מניעה, יהי' לו קדימה בשנה הב' על האנשים שנכנסו בשנה הא'.

ז. כל אנ"ש החדשים זמן זמניהם לבא לכאן בג' שבועות הראשונים שבכל חצי השנה המבוארים לעיל. ולא יבאו בשבוע ה' בשום אופן. ולא בזמן הפרקים שיבארו למטה. ועל אנ"ש הישנים להשגיח בזה בהשגחה רבה ועצומה. בלי שום העלמת עין. שלא יוזזו ממקומן באותו אופן שיבאו לכאן בשבוע ה' שלא לדחוק השעה בפני אנ"ש הישנים. ועל הגדולים להזהיר את הקטנים. שאם יודע לו מאיזה איש חדש. קטן או גדול. שמעורר א"ע לבא לכאן. שיתן יריעה להגבאים דאה"ק שבעירו. ועל הגבאים למונעו מלבא בשבוע ה' או בזמן הפרקים בשום אופן. ואף אם כבר שם לדרך פעמיו והוא באמצע הדרך. אעפ"כ על האנשים מאנ"ש שמתארח אצלם להודיע כזאת להגבאים. והגבאים יעכבו אותו עד הגיע זמנו (זמנו ?) של החדשים כנ"ל.

ז. כל הנוסעים לכאן. חדשים גם ישנים. אינם רשאים לאכול ולא לשתות. לא קבע ולא ארעי. בבית בעה"ב דכאן משל בע"ב. בין בחול בין בשבת. אף אם יזמינו לסעוד אצלו. כ"א אב או אח או גיסו או חותנו או מחותנו ממש. הם לבדם מותרים. ולא בניהם ולא חתניהם שעמהם. כ"א כאו"א ישכור לו בכאן קעשט י אצל האנשים הידועים בכאן. ומי שאין ידו משגת. ויהי' לו ע"י צעטיל מגבאי דאה"ק שבעירו. יחלקם הממונה בכאן לבע"ב הגבוהים במחננו. איש לפי ערכו הנערך עליו להכניס אורחים בשבתות בחנם. ובחול יותן להם מוזנות מגארקין² כל משך זמן אשר יהי' לו ההכרח להתעכב במחננו. עפ"י התקונים המבוארים לעיל. והמה המוטלים על הצבור לא יסעו כ"א פעם א' בשנה. לא יותר. ויבואר זמנו בצעטיל של הגבאי כנ"ל. מלבד הג' פרקים שיבארו למטה.

ח. השלשה פרקים המבוארים לעיל הם פורים ושבת תשובה ושמיני עצרת. אכן אם יובנה הבה"מ בהרחבה כידוע. אזי יסעו ויבאו גם על פרק הרביעי. שבת חנוכה. דאז זמן קהלה לכל אנ"ש הישנים לבא ברשות. ותיכף אחר הפרק יסעו לבתיהם לשלום. ובתנאי כפול שהבאים על שבת תשובה ואין ידם משגת לפרוע בעד מוזנותיהם לא יבאו על ד"ה. אף יהי' חל ביום ה"ו. כ"א על שבת לבדו כשחל ד"ה באמצע השבוע דוקא.

כל הג"ל קבלנו עלינו המבוררים החתומי מטה באלה ושבועה לאשר ולקיים בכל הג"ל. ולהתאמץ כל א' מאתנו שיבאו עה"ח גם כל אנ"ש אנשי המנין דקהלתנו. ומי שלא ירצה לבא עה"ח. אזי להודיע את כל זאת לכבוד ארמו"ר הרב שיחי'. והוא מה לעשות באיש המסרב. ולכוף כאגמון דאשו. ולאשר ולקיים מה שכבר קבלו וקיימו עליהם כל המבוררים. בהסבמת ארמו"ר הרב שי'. לטובת כלל כולו. נעשה ונגמר בכי טוב בכאן ק"ק לאוני' ביום ב' וז' אדר ראשון תק"ן וא"ו לפ"ק. פה ק' לאוני'.

נאום ישראל אימר מוויטעפסק	נאום אברהם כמ' דובער
נאום יצחק בהר"א מיאנאוויטש	נאום יהודה כהר"ב מהארק
נאום משה כהר"י מהג"ל	נאום ישראל כהר"ד מקאליסק
נאום בנימין כהר"ש מוזאליז	נאום בנימין מדובראוואנא
נאום יחזקאל מדרויא	נאום יונתן מטשאסניק

נאום משה מנעוויל	נאום שלמה זלמן מאושאן
אברהם אבאי מנעוויל	נאום מנחם נחום משקלאב
ישראל בן יצחק מקאפוסט	נאום שלום
מיכאל בהר"ן	נאום נפתלי בהרש"ן מקאמין
דוד בהר"ן עוזר מביחאב חרש	נאום ישראל בהר"א מצאריי
חיים בר' שמחה משעביו	נאום משה מקראשנאלוק
אורי' שרגא מאוסאן	נאום גרשון בנ' שמעון
מרדכי בהר"ש וויטעפסק איזהאר	נאום צבי הירש
יונה מקריטשעב	נאום ניסן בהרש"ל מאורשא
חיים מקריסלאווע	נאום בנימין זאב מדיסנא רייסין
צבי בר' מאיר מאסטרואוני	ונאום גרלי' מטשאוווס
גרשון סמוך לדיסנה	נאום מרדכי בהר"ש מאורשא
זאב סג"ל מפאלעצק עה"נ	נאום מאיר בנ' מ"ת מטשאוווס
שמואל זנוויל יעקב בר' שמעון	נאום משה בן נתן מבאצייקעב
מליאזני'	נאום יונה בהר"ל משקלאב
בנימין בר' משה מבאבר	נאום מנחם נחום מבאריסעוו
משה כ"ץ מסענע	נאום שמואל מלוקמלי'
יהודה ליב מהנ"ל	נאום יעקב בהר"א'ל מסמיליאן
משה מהנ"ל	נאום צבי הירש בהר"י ז"ל

גם אנכי באתי למלאות דבריהם לבקש כזאת ולהזכיר לכל אנ"ש שבכל המנינים וכל השייכים אליהם לבא ג"כ עה"ח לקבל עליהם באלה ובשבועה לאשר ולקיים כל פרטי האופנים הנ"ל. כל יפול דבר וחצי דבר ארצה ח"ו. ולא יוציא א"ע מן הכלל ח"ו.

וה' יודע ועד כי כל הנ"ל הוא טובת הכלל כולו. ולא לטובתי לבד נתכוונתי ח"ו. כי בקיום כל הנ"ל איש על מקומו יבוא לשלום. וה' שלום יטהר לבם ויקרבם אל האמת והשלום. כנפשם ונפש א"נ ד"ש וטובתם מלב ונפש חפצה.

שניאור זלמן בא"א מו"ה ברוך זה"ה

נדפס כנ"ל.

(1) מזונות. (2) בית תבשיל צבורי. (3) מחסיד רבנו הגדולים. מנו"כ באולע ועל קברו בנוי אהל והולכים להתפלל על קברו ושם באולע יספרו ממנו גדולות. הוא אביו של הרה"ח הגביר ר' שמרי' וקעווער מדוברומיסליא. מחסיד רבנו ואח"כ ממקורבי אדמו"ר האמצעי. (בית רבי). (4) ראה לקמן סי' קס"ח ובהערותי שם. (5) הוא השד"ר ר' יעקב בר' ארי' ליב מסמיליאן, המוזכר כמה פעמים באגרות מא"י. (6) מחתמתו אחרי ר' יעקב מסמיליאן, אולי נזכר לשער. שהוא הוא "צבי הירש בהר"ג מו"ה יעקב מ"ץ דסמיליאן" החתום על הדפסת התניא בשקלאב בש' תקס"ו [לקמן ג"א (ג)]. (7) הוא ר' ישראל יפה, המדפיס הנוצז מקאפוסט. הוא הדפיס בש' תקס"ב את סודר התפלה של רבנו, ומהר"ל מיינוביץ (אחי רבנו) כתב אליו בסוף הסכמתו: כי אתו החכמה והמדע והוא שמע בעצמו מכבוד רבנו נ"ע כמה דברים וגם יש בידי חבילות חבילות הגהות מכתובת יד קדש אשר כתב אליו כו' (הסכמה זו נדפסה גם כסידורי "תורה אור"). כס' מצרף העבודה מסופר כי בעברו דרך ואלאזין בקשו הג"ר חיים ז"ל לחזור לפניו דברי תורה ועניני חסידות ששמע הר"י מדפיס מפי רבנו. והוטבו בעיני הגר"ת. (זה ה' לאחר ששכבה עצמת המחלוקת).

מג.

מכתב מליצה מרבנו עבד ר' יעקב הלוי מטבריא

ארשת שפתי יערב נא. ויהיו לרצון אמרי פי בהטיפי מלתי, ונפשי נועם תבקשי נעימות ירירות זה רורי וזה רעי כנפשי, הרבני המפ' בתורה ויראת ה' אוצרו, הותיק כק"ש מו"ה יעקב הלוי ש"י מעה"ק טבריא תובכ"א, אשר נלאיתי נשוא במכתב המיית לבי ונפשי אשר המו מעי עליו ויחד נכמרו נחומי, לעורר עליו רחמים רבים בלב רחמנים בני רחמנים, ביתר שאת ויתר עז על כל אוזני העומדים שם לפני ה' באה"ק תובכ"א, להיות כי נגעה בו יד ה' ביסורין של אהבה רבה ואהבה זוטא, היא בחי' א"י שניתנה ע"י יסודין (ברכות ה.), ומיסר שלומי אמונים עלי, כירוע לכל שיסורי א"י ויושביו הס' זכפרים על כל ישראל המחזיקים בה, כרתיב וכפר אדמתו עמו, והעם היושב בה נשוא עון (ישעי' לג), נושא כתיב, ואי לזאת תשתפד נפשי בשאלתי ובקשתי לפני כל אוהבי ורעי אשר כנפשי, להושיע ידיו רב לו כיד (ביר ?) מלאה ורחבה עד בלי די, למלאות די מחסורו, לחם ביתו ופרעון חובות אשר עלו והשתרגו על צוארו, מהוצאות מרובות על רפואות רבות ועצומות אשר עסק ועוסק, עד ישלח ה' רברו וירפאהו רפואה שלימה, וגם להיות לו מעיד לעזור בגדול המעשה אשר בה, לעשות לו נדבות גדולות, וגם ליסע בעיירות וכפרים הסמוכים, אשר לא יוכל ליסע בכבודו ובעצמו מפני חלישותו, ה' ירחם.

עור זאת אדרוש ואבקש חנינה בבקשה כפולה ומכופלת, חנוני חנוני אתם רעים, איש כמסת ירו אשר ברכו ה', לעשות לו מעמר נכון והגון על להבא, לשלוח לו מרי שנה בשנה תמידין כסדרן לפרנסת ביתו, הגם כי לא נעלם ממני צוק העתים אשר במדינתנו ה"י, אעפ"כ זאת היא חובתנו וזאת יפה לנו וזה חיינו וחלקנו מכל עמלינו ולחצינו, להחזיק ישיבת אה"ק על התורה ועל העבודה, אשר בצילה נחי' בגוים, כירוע שחול' שותה מתמצית א"י (תענית י.), וכל המשתתף בצערה בשותפות אמיתית חלק כחלק יאכלו לעתיד להשתתף גם בשותפות אמיתית לשמוח בשמחתה, כד יימא לה קוב"ה התנערי מעפר וישגח מאן רהוא אחיר בה ויוקים ליה בהרה כו"י.

ואשר עד כה עזרנו ה' ושם חלקנו בה, כן יעזרנו ה' מעתה ועד עולם בהתקשרות הנפש בה באמת, לא למעננו כ"א למען שם קרשו השוכן בה, להעלות נפשותינו עמה בעלייתה עד רום המעלות, ומשם יומשך לנו שפע ברכה וחיים אמיתים מנפש ועד בשר, כי שם צוה ה' את הברכה וחיים עד העולם, נס"ו.

נדפס ב"התמים" חוברת ד'.

לקמן סי' מ"ז מספר הרא"ק על חזרת השר"ר, מו"ה יעקב כמו' אברהם סג"ל, בערב חנוכה תקנ"ה, ר' יעקב זה לא נזכר במקום אחר בעניני השד"רות, וכנראה שיצא בשליחות רק פעם אחת כ"שליח לעצמו" כמבואר במכתב זה, לכן נראה לקבוע תאריך מכתב זה לשנות תקנ"ג.

(1) בישעי' כתוב נשא חסר, אולי לכך כוון רבנו שאפשר לקרוא גם נושא, לא מצאתי בדברי חז"ל שירדש ש"נושא בתיב". (2) בזהר ח"ג דף ו' ע"ב ובעוד כמה מקומות נזכר רק תחילת המאמר, המלים וישגח ונאן וכי' — לא מצאתי מקורו.

מד.

שער הספר „הלכות תלמוד תורה” — דפוס ראשון

הלכות תלמוד תורה

חיבר קטן הכמות ורצ האזכות על הלכות ת"ת,
נחוצר ומלוקט מגמרא מן הירושלמי ומכל גדולי הפוסקים
ראשונים ואחרונים ומנופה בשלש עשרה נפה בחר היטב
דבר דבר על אופניו, בכדי שכל אחד ירווח למאורו וידע כל
הדינים על צוריו ועל מכונו, ומסודר בלשון נח ונקל לכל מעיין.
ובכדי לזכות את הרבים הוצא לבית הדפוס.

נדפס פה ק"ק שקלאוו

תחת ממשלת אדונו האדון הגדול יענעראל

מאייאר קאוואלייזער סעמען גאוורילוביץ זאנץ יר"ה.

בדפוס של ה"ה הרבני הראש הקצין מוה"ר אריה ליב בהמנוח מוה"ר שניאור פייביש זלה"ה.

בשנת תקנ"ד לפ"ק

(מעבר לשער :)

הסכמות וחרמות מורי הוראות דק"ק שקלאוו

היות שנדבה רוחו לאיש א' מיוחד להעלות ספר תלמוד תורה על מזבח הדפוס
בכדי לזכות הרבים, ולבל ישיגו גבולו הטלנו גודא רבא ושמתא דרבנן דלית לי'
אסוותא לבל ידום איש את ידו להדפיס ספר הלז עד משך שלש שנים רצופים מיום
דלמטה, ולהשומע יונעם ויבא עליו ברכת טוב, היום יום ג' שהוכפל בו כי טוב יום
א' לחודש ניסן תקנ"ד לפ"ק, פה ק"ק שקלאוו יצ"ו.

נאום חנוך העניך במוה"ר שמואל זצ"ל שי"ק,

ונאום צבי הירש בלא"א הרב מוה"מ זלה"ה י.

הספר נדפס בגודל 16, ל"ה דפיס, מקודם נדפס הפנים כולו ואח"כ ה"קונטרס אחרון. כל
המראי מקומות, הנדפסים בהוצאות המאוחרות של השו"ע בצדי הגליון, נדפסו שם בפנים בסוגרים.

(1) שני רבנים אלו הסכימו גם על הדפסת השו"ע או"ח עם מגן אברהם וביאור הגר"א,
שנדפס לראשונה בשקלוב בשנת תקס"ג.
ד' חנוך העניך שיק הוא אביו של החסיד המפורסם ד' פנחס רייזעס, (לקמן סי' קט"ו וקנ"ד).

מה.

הסכמת הרב הגדול החסיד המפורסם מו"ה משה יהודא ליב מסאסוב
(על ספר תלמוד תורה של רבנו, דפוס לבוב תקנ"ט)

אנכי השפל והנבזה בא לעורר לב הרבני המופלג מוה"ר נפתלי הירץ במוה"ר
דוד ז"ל להדפיס הספר תלמוד תורה כנגד כלם לזכות כל ישראל בזה, אשר (כלית)
[כלה] הזמן החרם ואינו בנמצא כעת, אין מצוה גדולה מזה, המפורסם אינו צריך
ראי, וימים וכן שלמים כלתה נפשם לשתות בצמא דברי קרשו לאמור מי ישקני

מים מבור בית לחם, לחמה של תורה, ונענע לי ראשו, ולא יהי' שלוחי מצוה ח"ו נוקין, ע"כ חלילה לשום אדם להרפס עוד עד משך שמונה שנים מיום כלות הדפוס של זה הספר, והעובר על דברי ורבצה בו כל האלה הכתובה בתורה והשומע ישכון בטח ושאנן.

דברי המדבר יום א' כ"ב למב"י תקנ"ט לפ"ק.

הק' משה יהודא ליב מק"ק סאמוב.

הסכמה זו נדפסה בס' "לקוטי חרושי הרמ"ל" ח"ג סי' ק"ב (וינא תרפ"ג), המו"ל כותב שם כי הוא עצמו לא דאג את גוף הספר עם ההסכמה והנו מעתיק את ההסכמה מאיזה ספר המביאה. מן ההסכמה מוכח כי הספר נדפס בלי שם מחברו, לא ידוע לי אם הכיר הרמ"ל מסאמוב את רבנו באופן אישי.

מו.

רשימת בני רבנו בפנקס דח"ק דלאזני משנת תקנ"ה

היום אור ליום ט"ו כסלו נתקבלו בני רבנו אדוננו לח"ק שלנו להיות כאחד מאתנו בכל עניני הצטרפות, דהיינו, מ' שלום שכנא י' במ' נח, והשני מ' דובער בן אדוננו ורבנו מר"ה רש"ז, והשלישי חתנו של רבנו הנ"ל מ' אברהם י' במ' צבי, והרביעי בנו של רבנו הנ"ל היה מ' [חיים] אברהם, והחמישי חתנו של רבנו מ' אלי' י' במ' מרדכי, להיות כאחד מאתנו, ועבורם סילק הרב הנ"ל עשרה רובל במומנים, וכ"ז נעשה במוסכם כל שלנו, ולראי' באנו על החתום אור ליום ט"ו כסלו שנת תקנ"ה לפ"ק.

נאום אלי' במ' שמעון יצ"ו.

נאום יעקב במ' שמעון נר"ו.

(אח"כ כתוב שם עוד בזה"ל:)

היום אור ליום הנ"ל נתקבל הילד מנחם מענדל י' ב"ר שלום שכנא נכד של הרב הנ"ל להח"ק שלנו עד בר מצוה שלו, ואביו מחויב ליתן בעדו ח"י ק"ט י' מדי שב"ש עד בר מצוה, ואביו מחויב לשלם בעד לינה לפי הסדר, ואח"כ עד ח"י שנים יהי' כאחד מאתנו בלי קלפי.

ולראי' באעה"ח.

צבי ב"ר נפתלי הירש⁵.

נדפס בס' בית רבי סוף פרק ב"ד.

ר' דוב בער (אדמו"ר האמצעי) נולד בט' כסלו תקל"ד (לוח היום יום), ר' חיים אברהם נולד בשנת תקל"דח' (ראה לק' סי' קס"ו), לא נרשם כאן בנו השלישי של רבנו, ר' משה, שנולד בתמוז תקל"ט (ראה שם) והי' או בן ט"ו ומחצה.

(1) ראה אודותם בהערותי לסי' מ"א. (2) נראה שנו הוספת בעל בית רבי.

(3) הוא אדמו"ר בעל צמח צדק, נולד בכ"ט אלול תקמ"ט. (4) קטנים = קוסיקות.

(5) אינו שכח שיקרא הבן צבי והאב הירש, וכנראה ט"ס נפלה כאן.

מז.

אגרת מכבוד הרה"ק מו' אברהם הכהן זצ"ל מו' תקנ"ה לפ"ק

אחרי דרך מבוא השלום ונתתי את הברכה על ארמת קודש ה' לאורך ימים ושובע שמחות את פניהם נעימות וידעתם היום יוצאים בחיפזון לא עת להאריך מפני הנחיצה, ובמכתב כללות אחינו אנ"ש מבואר יפה כתרצה, לכן יהיו רברי מועטים לפני אליקים, מחזיק את המדובה מדה טובה, ידיעה תחלה משלום הארץ ורב שלומי ת"ל עם כב"ב וכו'.

כבוד שר"ד המופלא הותיק מו"ה יעקב + במו' אברהם סג"ל והנלוים אליו שלום הגיעו פה עיה"ק כ"ד כסליו לעת ערב חנוכה עם כל כתבי הקודש והפנקסים וזהב התנופה, הכל בשלימות אין מחסור רבר, ואתפלל שתים, הוראה לשעבר ותפילה להבא בתוספת מדובה מדה טובה וברכה עד בלי די באד ודי עולה ממדבר מתנה טובה יש להם בבית גנום גנוז למעלה היא העולה מעלה ומוריד מוליך ומביא רב טוב וחסד ה' מלאה הארץ רעה, שופע ומשפיע קדושה וברכה והזכרה במקרש ה' כוננו, יבנו גם המה ממנו, ישלח ר' עזרם מקודש, תעוז ידם ותרומם ימינם נאדר בקודש, עד ערי עד ונצרך בקודש.

ואשר שמו במכתבם כל תפילה וכל תחינה לישא בעדם דינה, הן ראיתי ואראה קריתי ואקרא, להביא קודא אחר קודא אל ה' בהזכרה ושם, זה דרכי תדיר ושאינו תדיר יראה כל זכורם את פני ה' לכל אשר שאלתם מעם ה', והי' ה' מבטחי מגדול אהבתי אתכם כל היום היא שיחתי, אין שיחה אלא תפילה תמידין ומוספין כהלכתן.

והלכה למעשה רב הוא כבוד הרב רחמיא האלקי קדוש המפורסם כבוד מ"ו שניאור זלמן נ"י, למען יכבד ה' שכבודו הוא כבוד המקום, והי' כי יבוא דבריו אליהם יכבדוהו למהר עשות דרכיו ומצוא חפציו בכדי למהר שולחו רבר, ומה גם כי שלית אחר עושה שליחותו בריחוק מקום כל הגבול לברו באין משען ומשענה, ועבר הגבול ונסב הולך וסובב הגלגל חוזר הולך ושוב באין מנוח, וראי לכו כל עמו, ושחק ורגו ואין נחת, משא"כ איש על מקומו בשלום, לכן יראו כל חכמי לב להניח דעתו ולקבלו בשתי ידים ולמהר ויחיש מסעו יען וביען שלוחא דרבנן הוא כמותו, ולמען הניח לו מעצבו ומרוגזו ולמען עירן ועירנין ופלג עירן ויוכל עשוהו לברו.

ואשר נשתנו סדרי מכתבי מלסיים בדברי מוסרים במועצות ודעת, הנה קדמוניות התבוננתי ומעולם לא נצרכה כי רב להם דברי רב חביבא שיחיי אשר הליכות עולם לו, ומעולם לא ניתנו לכתוב, כי אם מדוב אהבתי אליהם לא יכולתי להתאפק מרבדים שבלבי כי בתוונא וליבאי יתבי, אך עתה אין הזמן גרמא, בעו"ה עוד ירי נטוי' בעור חזון למועד עת להאריך, גם אשובה אדאא להשיב לכל שואל כענין בע"ה על כל דבר ודבר שהגיעני ויגיע וכל מבוקשי נפשם קשורה בנפשי תברכם סלה.

ד' הרש"ת ומעתיר בעדם מלר"ג.

נאם אברהם בלא"א מו"ה ר' אלכסנדר כ"ץ וצללה"ה.

נדפס בס' ברכת הארץ אות שמ"א. באות שמ"ב מובאת שם "אגרת הכולל" המוזכרת במכתב זה, מתאריך "שלהי שבט תקנ"ה". נראה מן התוכן שגם מכתבנו נכתב באותו זמן.
(1) ראה סי' מ"ג.

מח.

פסק בי"ד וחרם מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.
(בנידון חכירת המסים)

אחרי העיון ודרישה היטב בכל עניני האורענדי והשייכים אליה והמסתעפים ממנה ואחרי שמיעת כל אמתלאות וטענות של כל הצדדים השייכים לאורענדי דק"ק לאדי, אלה הדברים אשר יצא מאתנו הח"מ, בהסכמת הצדדים, ע"פ פשר, בכל תוקף ועוז הקומפראמיס י ע"פ תקון ונמוס הקסריות יר"ה, בכל ישונה דבר וחצי דבר ח"ו.

וזה יצא ראשונה, שזכות וענין האורענדי מהשר יר"ה שייך לכל האפצעסטווא. וזו ואין יחיד או יחידים רבים ונכבדים רשאים לשכור מהשר יר"ה לעצמם, ולא אפילו לצורך האפצעסטווא, כ"א שיתנו להם כללות האפצעסטווא ובעלי מחיות רשות והורמנא בכתוב וחחום דוקא. כי לכלל האפצעסטווא יש להם דין קדימה להחזיק האורענדי כד"ת ונימוסי הקסרית וטבע ומנהג שרים יר"ה לדרוש טיבת הכלל כולו דוקא ולא טובת יחידים בלבד.

שנית, שאין האפצעסטווא מחזיקי האורענדי רשאים לעשות שום התחדשית בעולם בעניני נתינות האורענדי, כגון לעשות איזה נתינה חדשה מדברים שלא היתה מהם נתינה בשנים עברו, ואפילו אם השר יר"ה יתן להם רשות והורמנא בפירוש לעשות איזה נתינה חדשה, או להחזיר איזה דבר ליחידים, אעפ"כ מאחר שזכות האורענדי שייך לכלל האפצעסטווא כולה, הרי גם יחידים יכולים לעכב ע"פ דת ודין, גם אם יצא איזה פונקט י או פונקטין אשר ע"פ דת ודין אין היחיד יכול לעכב, אעפ"כ ע"פ פשר דבר נגמר בכי טוב שלא לחדש דבר מעתה.

וענינים השייכים לשנה זו יבוארו במכתב בפ"ע, והעובר על א' מהנ"ל, או על א' מהדברים השייכים לשנה זו המבוארים במכתב בפ"ע, ורבעה בו כל האלה ושובועה הכתובה וכו', מלבד אשר נלכד במצודת החרם יב"ו ובי"ד העליון והתחתון, והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בת"כ ובמ"ת, ודמו בראשו, ואנחנו וכל ישראל נקיים.

ולהיות לאות ולמשמרת באתי עה"ח יום ה' כ"ד ניסן תקנ"ה לפ"ק.

נאם שניאור זלמן בא"א מו"ה ברוך זללה"ה.

נדפס בשו"ת הנספחות לשולחן ערוך של רבנו (בסי' כ"א) בהשמות בשורות האחרונות (מחמת הצנזור) בשלימות נדפס ב"התמים" חוברת ה'.
"בימים ההם היו אנשים יחידים שוכרים במדינת רוסיה את האורענא מהממשלה, היינו גביית המסים הנק' בשם "קאראבקע" וכן השורות והכרמים שמסביב לעיר, והאנשים התקפים האלו היו מצירים, מעיקים ולוחצים את בני העיר שעמדו תחת רשותם.
ובזה עמד כ"ק אדמו"ר הזקן ותיקן תקנה גדולה לכל יהיו איש פרטי לשכור האורענא ממושל העיר, רק האורענא תמסר דוקא ל"קהל", וחברי ועד הקהל שבכל עיר ועיר יפקחו ע"ז וינהלו כל עניני האורענא בסדר נכון וישר". (מערכת "התמים").

טט.

מכתב מכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע. (בענין אורענדא)

לידדי הנניד מר יונה מסמילאן.

הגיע אלי מכתב מכל אנ"ש בקובלנא רבא גדולה, וצעקתם גדלה עד לשמים, שנלחצים ונדחקים כולם כא', לא נשאר איש שלא יגע בו ירך עד הנפש ממש כו'. ואני לא רציתי לשמוע צד אחד ולא דברתי עמהם כלל כו', ואתה לא חפצת לנסוע עמהם אלי. לזאת השבתי להם על מכתבם שאין רצוני להזדקק בעניני ריבות וקטטות, ויעשו כטוב בעיניהם להציל א"ע כו'.

אמנם אליך באתי בתוכחת מגולה ועצה טובה, אשר ידעת שמאז לא פעם ושנים הייתי בעיוורך לעמוד לימין צדקתיך, אף גם אצל הקאמיססאר דברתי טוב עליך כו', ועכשו לפלא גדול בעיני על איש חו"נ כמוך, שלא תבין ותראה אחרית דבר אם תלך עמהם בגדלות, ולהשתרר ולמשול עליהם ביד חזקה וחכמה שפוכה, שתשפוך עליהם ע"י הקאמיסר, שהפכת לב הקאמיסאר מן הטוב כו'. אה' אה' כלך מדרדן זו, ולא תצא חוץ מגדר תורה והויות עולם שנתפשט בכל ישראל בחרמות הקדמונים, וביחוד יש תחת ידי חרם חמור י של כ"ק אאמו"ר הגאון ז"ל, שלא יקח יחיד הארענדא, וכידוע לך האמת, ומדוע תוציא לך שם רע כזה, כמו אחד הקלים ורקים. באמת חס אני על נפשיך וב"כ, שלא תפול נפילה אחר נפילה ברוחניות ובגשמיות, ולעורר עליך דינים קשים ורעים וחטאים מכל צד כו'. ואולי לא תוציא מכאה"פ² כאות נפשך ולא תעמוד חכמתך לך, כי זכות הרבים הנה אל כביר לא ימאס, וכתיב ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים כו'. כי חנון ורחום הוא, ולא יאבה לסלוח לך, אשר ממש חייהם וחיי נפשות רבות וחסרונם תלוי מנגד כו'. חלילה חלילה לך מעשות רעה גדולה כזאת לאחריך, ולא תהי' לך זאת לפוקה ומכשול לפניך כל הימים ולזדעך אחרריך, כאשר ראיתי בעיני לפני כ"ק אאמו"ר הגאון ז"ל בליאזנא מעשה כזו ממש במו' אלי' ראנדאר³ שהעיו פניו כזה, מה עלתה לו תומ"י ובזרעו אחריו שמחזירים על הפתחים.

ותן כבוד לשר התורה כמוהו, ולא תצא חוץ למחיצתו ומחיצת כלל אנ"ש, אשר עד כה היית לאיש נאמן וטוב בכל הענינים, לדרוש טוב וחסד לרבים ולשמוע אלי בכל אשר הוריתיך, ושמע לקולי וכתורה יעשה כו', או באופנים טובים שלא יהי' עליך שום צעקה ולא ילך הדבר בגדלות ח"ו, והיינו שיקחו הארענדע בשותפות, ועם הקהל דוקא, ושיחתמו הרבה אנשים, ויהי' כל אחד מהם בלי שום ערמה ומרמה ח"ו, והי' ימצא לך פרנסתך בכשרות, כי היד ה' תקצר.

ואם לא תצייט אותי ותלך עמהם בגדלות ותסמוך על גאון עוזך וחכמתך ותחבולותיך, תדע אה' שלא תצליח כלל וכלל, וגם אני לא אודק בזה לבא במחלוקת עמך, כי אין דרכי בכך, אבל כמדומה לי שדברי בקשתי אל הקאמיסאר תעשה רושם יותר ממך, ולא יועיל לך כל המלשינות שתלשין עלי לפניו, כי בודאי יקבל האכת מאתי, שזהו לטובת הסקארב⁴ ולטובתו באמת.

ועל תשובתו אני מצפה, כי קשה עלי וצר לי פרידתך לגמרי מכל וכל, וא"צ לפרש יותר לחו"נ כו'.

ד' הכותב בצער ועג"נ באמת, וד"ל.

דובער באאמו"ר הגאון ז"ל.

נודע ב"התמים" חוברת ה' מתוך גוף כ"ק.

(1) אולי הוא החרם הנזכר בסימן הקודם. ב"רשומות" כרך א' (עמ' 180) מספר עד ראה אגב אורחא שבשנת תר"ל בערך החרימו בעיר לאוי ב"חרם אדמו"ר הוקן" את אחד שחזר את מסי הממשלה בלא רשות הקהל. לא נתברר לי אם ה' החרם רק בקהילת לאוי או גם בשאר קהילות רייסין. (2) מכח אל הפועל. (3) חוכר. (4) קופת השלטון.

נ.

אגרת רבנו להרה"ח ר' משה מייזליש נ"ע. (אלול תקנ"ו)

לידידי מו' משה נ"י.

שאלתי ובקשתי לעורר רוח טהרה בלבו הטהור להעביר על מדותיו, כמאדו"ל (יומא כג.) כל המעביר על כו', ולהיות מן הנעלבים ולבקש מחילה ברבים מהגגיד מו' מאיר נ"י קודם יה"כ הבעל"ט. ולעשות זאת למעני ולמען השלום. כי אין שלום יוצא מתוך מריבה ח"ו. ובפרט ממחלוקת לש"ש, אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לש"ש, הרחמן יצילנו ממנה.

ומגודל בטחוני שדברי אלה המעטים יחזיקו המרובים, ויהיו לרצון אמרי פי ולא ישליכם אחרי גזו ח"ו. קצרתני. ואומר שלום שלום מאדה"ש כנפש תדרשנו, דושו"ט מלונ"ה.

שניאור זלמן.

על מעטפת המכתב רשום:

להרבני מו"ה משה מייזליש שמש ונאמן דק"ק ווילנא.

ב"י משנת יואל אגרת י"ד הועתק מכתב זה מתצלום כ"ק רבנו. את גוף כתב היד נתן אדמו"ר הרי"צ ז"ל מלובאוויטש לחתנו (ממלא מקומו לאחר פטירתו בארצה"ב) אדמו"ר מנחם מענדל שניאורסון שליט"א לחתונתו, בצרוף דברי ההסבר ולקמן:

היחס בין החסידים ומתנגדיהם בעת ההיא ה' במצב כזה, אשר באחת האספות של אנ"ש בחילנא חזו קבוצת אברכים מופלגי תורה מצעירי החסידים דעתם לצאת לריב עם מגנדיהם ומאנו ללכת בעקבי מתוני אנ"ש, שבראשם עמד פרנס הקהלה החסיד ר' מאיר ב"ר רפאל (ר' מאיר דפאליס), אשר כה"ו שנים — תקנ"א — עמלו והשתדלו בדבר הבאת שלום. ובאספה ההיא חמך החסיד ר' משה מייזליש נ"ע בידם של הצעירים ויצא לריב, בדברים יוצאים מלב כאוב מרוב הנגישות שסבלו, נגד החסיד ר' מאיר ב"ר רפאל נ"ע.

באותו מעמד שלח רבנו הגדול אליהם ציר מיוחד לאמר: הצדק אתכם, אבל המוח שליט על הלב, וזאת היא עבודת אנ"ש, להיות לבם ברשותם ומכון לאהבתו ויראתו ית'. ולכא פליג לכל שימין בפועל במדות טובות באהבת כל ישראל לטובתו. וסוף כבוד אלקינו לבא, כאשר יפוצו מעינות בית ה' אשר נגלה ע"י מורנו הבעש"ט נ"ע, ומלאה הארץ דעה את ה'.

ובחודש אלול דשנה ההיא שלח רבנו הגדול מכתב זה להחסיד ר' משה נ"ע.

(1) על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו.